ОКТЯБРО ЧІОАГІДАЬ ВОШАЛ

Массе а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

Сердало

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГІАЛГІАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера дениз ◆ ШИНАРА, 14 ДЕКАБРЬ, 1982 ШУ. ◆ № 149 (6715). ◆ Мах 3 кеп.

КПСС ЦК ПОЛИТБЮРО

КПСС ЦК Политбюро шиЙ заседане хьежаЙ укх тIехьхьарча хана КПСС ЦК-ан СССР Лакхехьарча Совета Президиумен даьхкача къахьегамхой письмоех долча дешага.

Политбюрос белгалдоаккх, КПСС чуреи арахьареи политика дуккхача адамаша массане а цхьатарра а хьалловцилга, вай Даьхен экономически оборонни низ чIоагIбалар, машари дуьнен халкъашта юкъера кхерамзлен чIоагIа хилар дезаш уж долга къахьегамхой письмош тIа дуцаш хилар.

Письмоша тешал ду партен халкъен йохаргIоацa цхьоагIо хилара, советски нах Коммунистически партен а цун Центральни Комитетан гонахьа айхха кхотабенна хилара, КПСС XXVI съезден КПСС ЦК Пленумийн решенешка белгалдаь мохк экономически, социальни, культурин дегIабоалабара декхараш кхоачашдара шоай деррига низаш тIадахийта лаьрхIа уж хилара.

КПСС ЦК-ан СССР Лакхехьарча Советен даьхкача письмош тIа хьахьокх ССР Союз хьаль 60 шу дизара сийна къахьегама вахте аттача городен юртен къахьегамхой патриотически хьинар айдалар, планови заданеши социалистически декхараши толамие кхоачаш а тIехкхоачаш а де ловш уж хилар.

Къахьегамхоша кIоаргга кхетаю халкъбоахама проблемаш, вай экономике долаш долча кхоачамехи торонехи биззагIа пайда эпа гIерт уж. Дуккхача письмош тIа хьахьокх Кхачан программа чакхъяккхара белгалдаьча гIулакхашта раьза хилар.

Письмой автораша предложенеш а тел, замечанеш а ю къахьегам дикагIа вIаштIехьбаккхара, хIамаЙ кхом бара хьурмат дари духьа къовсам лоаттабара, общественни рузкъанца дас санна хIара гражданина гIулакх хургдолаш кхетам балара тIаерзадь. ДоагIаш уттаду паччахьалкхен, къахьегама, производственни дисциплина чIоагIъяра хьакъехьа партен правительстван дIадехараш дизза кхоачашданза, уж телхадераштa воздействи ергЙолаш дола законодательни общественни гIулакхаш тIатоIIадаь чакхдаханза дарг ца хиларах дола дешаш.

Дуккхача письмош тIа йоалаю доал ца деш, очковтирательство лелаеш, ца доьр даьд яхаш яздеш, материальни ресурсаш кхом ца беш дIаухийташ, хьурмат доацаш йола моттигаш нийсйолийташ болча наха духьала цхьайолча моттигашка хIанз а боатгIаш бола къовсам цо лоаттабелга хьахьокхаш йола факташ. Ишта хоамаш ух общественни порядок телхаерашца, социалистически доалахье лечкъаярца лоаттабу къовсам чIоагIбанза барг ца хиларах.

ЧуIа цIеной Iалашдара хьалхара жоп луш йолча дуккхача моттигерча Советашта, предприятешта, учрежденешта, организацешта еш критика, замечанеш я письмош тIа. Белгала аьлча, СССР-ея союзни республикайн жилищни законодательство хIанз а массанахьа а нийса чакх ца доахаш хилара тешал деш дола масалаш кхувл.

Дуккхача письмош тIа дуаш къахьегамхой Iалашбарца, цар унахцIено лорарцен салаIарцен ювзаенна халкъа депутатий Советаша тIаийсш йола решенеш кховчашъяра беш бола тIахьожамин тохками вIаштIехьбоаккхилга овлангара деиз тоадиза дарг да хилар.

КПСС ЦК Политбюрос белгалдаьккхад, письмош къахьегамхоша политически вахаре, социалистически боахама доал дара формаш эргайоахаш тоеча хьинаре дакъа лоацилга хилар. Письмош къахьегамхоша партийни советски органашта телаш дола наказаш да.

КПСС ЦК Политбюрос партийни советски органаш, СССР министерстваши ведомстваши декхарийла яьй письмошца беча балхахи къахьегамхой тIаийбелга вIаштIехьдаккхарахи хьалхагIа тIаийца хиина решенеш тешаме кхоачашъелга Iалашде, письмош тIа оттадаь дешаш лаьрххIа уйла тIа а йохийташ дуцаран къоастадаран, советски гражданаша даха а доагIаш бехкаш доахийташи жалобаш лэьяйташи дола партийни, паччахьалкхен, боахама гIулакхашкара кхоачамбоацараш дIадехара кхы тIа а чакхдаханза дарг доаца гIулакхш чакхдаха. ХIара моттиг массаза нийсъяла жалоба гIоттаяь бахьанаш массе оагIорахьарси нийсен тахко, цу гIулакхa бехке болча наьха принципиальни мах бе беза.

СССР прокуратуран СССР МВД-ея уйла тIаерзаьйЙ городашкен юрташкен правопорядок чIоагIагIа лораяра гIулакхаш чакхдаханза дарг ца хилара, къахьегамхой письмошка уж дешаш къаьстта ира уттадеши цар чIоагIагIа саготдеши хилар теркал а деш.

Демократе ленински принципаш дIахо дегIайоалаяра, къахьегамхой письмощен предложенещен бехктохкам хеташ, бокъонца партийни никъ лелабар КПСС ЦК Политбюрос боккхача лоархIаме хилар белгалдоаккх. ХIара партийни, советски болхло, предприятен учрежденеш, хIара кулгалхо декхарийла ва из болх халкъа хьалхашкара, партена хьалхашкара шиЙ декхар санна лархIа.

18 декабре — Коммунистически субботник

БАРТИ ЦХЬОАГIОИ ЙОЛАШ

ЦIенхаштта кийчъеннаЙ «Чечнингушвино» яхача объединенена чуЙоагIа коллективаш коммунистически субботнике дакъа лацара.

Цу дезача дийнахьа 54 совхозе, массехк заводе, ПМК автотранспортни предприятe къахьегаш хургва 20 эзар саг. Царех шоаЙ массаэрча балха моттигашка болх беш хургва 1562 саг. ХIаьта техника тоаеча, гIишлош еча, мовхьаш дIаюха кхухьача, промышленни продукци арахецача, кхашка минеральни органически удобренеш дIаккхухьача, комсиЙ бешамашка къахьегаш хургва 21500 болхло.

Духхьал цу цхьан дийнахьа Грознерча чхьагIари конъяки деча комбинато арахецаргья 78 эзар сома мах болаш йола продукци, 24 эзар сома балхаш кхоачашдергда объединене боахамашка гIишлон объекташ хьалъеча. 950 тракторaца дIахьоргья лаьттан культураш кхеергЙолча кхашкен комсиЙ бешамашкен 1000 тонн минеральни 20000 тонн органически удобренеш.

Субботник долча дийнахьа кийчон мугIаре дIаоттаергья 20 трактор, 8 автомашина, 60 единица юртбоахама инвентарь, 8 комбайн.

Инженерно - технически балхахоехи гIулакххерча нахахи 3 эзар саг гаргга хургва цу дийнахьа конторий, фермаЙ, гаражий коашка лостам беш, тIиша аьшк гулдеш, кхы балхаш деш.

Субботниках болхлоша исл даьккха 70 эзар сом гаргга алапи цхьайтталагIча пятилетка фонде дIачудала оттадаьд.

С. ТОВСУЛТАНОВ.

ШЕ САННА КХЫ БОАЦА НИКЪ БАЬБАЬННАБ

НИКЪ БАРА УПРАВЛЕНИ Ю ЦЕНТР. 10 декабрь. (ТАСС). ЧакхъяьннаЙ «Салют-7» — «Союз Т-7» — «Прогресс-16» яхача орбитальни Iилма-тохкама комплекса борта тIара Березовой Анатолеи Лебедев Валентинен къахьегама вахта. ХьалхагIа хоам баь ма хиллара космонавташ Лаьтта юхакхаьчаб. Баллистически данeшка хьежжа «Союз Т-7» яхача кема IойЙоссаш йола аппарат бийсана ха яхача хана IоссаЙ.

Березовойи Лебедеви могаш маьрша ба.

Космонавтика исторе чухь эггара бIаьхагIа бола 211 дени-буси баь пилотируеми никъ толаме чакхбаьннаб.

Из советски космонавтика Iалаьмате йоккха котало!

СОВЕТСКИ СОЮЗА ТУРПАЛА, СССР ЛЕТЧИКА-КОСМОНАВТА НОВ. В. В. ЛЕБЕДЕВНА ЛЕНИНА ОРДЕНИ «ДОШО СЕДКЪА» ЯХА ШОЛЛАГIА МЕДАЛИ ЯЛАРАХ ДОЛА

СССР Лакхехьарча Совета Президиума

УКАЗ

«Салют-7» — «Союз» яхача орбитальни Iилма-тохкама комплекса тIа дуккхача хана толаме никъ барахи цу, хана къонахчали турпалали гойтарахи Советски Союза Турпала, СССР летчика-космонавта нов. Лебедев Валентин Витальевича лойла Ленина ордени «Дошо седкъа» яха шоллагIа медали.

Советски Союза Турпала нов. В. В. Лебедевна карагIдаьнна денале гIулакх белгал а доаккхаш бронза бюст оттайойла турпала Даьхене.

СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатела хьалхара заместитель В. КУЗНЕЦОВ.
СССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь Т. МЕНТЕШАШВИЛИ.

Москва, Кремль.
1982 шу, 10 декабрь.

ЛЕТЧИКА-КОСМОНАВТА НОВ. А. Н. БЕРЕЗОВОЙНА СОВЕТСКИ СОЮЗА ТУРПАЛА ЦIИ ЯЛАРАХ ДОЛА

СССР Лакхехьарча Совета Президиума

УКАЗ

«Салют-7» — «Союз» яхача орбитальни Iилма-тохкама комплекса тIа дуккхача хана толаме никъ барахи цу хана къонахчали турпалали гойтарахи Ленина ордени «Дошо Седкъа» яха медали дIа а луш Советски Союза Турпала цIи лойла Березовой Анатолий Николаевича.

СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатела хьалхара заместитель В. КУЗНЕЦОВ.
СССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь Т. МЕНТЕШАШВИЛИ.

Москва, Кремль.
1982 шу, 10 декабрь.

НОВ. А. Н. БЕРЕЗОВОЙНА «СССР ЛЕТЧИК-КОСМОНАВТ» ЯХА ЦIИ ЯЛАРАХ ДОЛА

СССР Лакхехьарча Совета Президиума

УКАЗ

«Салют-7» — «Союз» яхача орбитальни Iилма-тохкама комплекса тIа космически никъ барах «СССР летчик-космонавт» яха цIи лойла Березовой Анатолий Николаевича.

СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатела хьалхара заместитель В. КУЗНЕЦОВ.
СССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь Т. МЕНТЕШАШВИЛИ.

Москва, Кремль.
1982 шу, 10 декабрь.

КХОАНА ВАЙЦИГА ДIАДОЛАЛУ КЪУЛБАСЕДА-ХIИРИЙЧЕН ЛИТЕРАТУРАИ ИСКУССТВАИ ДЕНОШ

КХОАНА ВАЙ республике дIадолалу Къулбаседа-ХIирийчен литература а искусства а денош. 17 декабре кхачналца республика столице — г. Грозне, Назрановски, Сунженски, Малгобекски, Урус-Мартановски, Шалински районий сценаш тIара декаргда вай лоалатой иллеш, ашараш, стихаш. Нохч-ГIалгIайчен къахьегамхошта гургьа тамашийна хоза хореографически а театральни а искусство. Шинна а республика творчески болхлой вIашагIкхетараш хургда вай городе а районий а къахьегама коллективашца.

Литератураи искусстваи деноех кургда лоалахарча халкъий культурай Iалаьмата доккха цIей. Цо цIаьнка а хьагойтаргда СССР хьаь 60 шу дизара накъаболхача советски наха юкъера ленински доттагIал цIакка а доаргдоацаш долга.

Вай сийлаь-воккхача баьчча, В. И. Ленина яздьд: «Вайна хьаштдолаш я къамий шоай лоIамагIа йола союз, — цхьан къамо шоллагIчоа цхьанна тайпара баь а низ бергбоаца союз, — вIашен юкъарча биззача тешама, вежарий яр санна цхьоагIо кхетаяра, биэза шоай лоIамагIа барта кIийлен тIа латта союз».

Цхьанна а низа боххе могаргдоаца цу тайпара къамий союз хьахиннай вай мехка Нохч-ГIалгIайчени Къулбаседа-ХIирийчени къахьегамхой доттагIал, вошал кIоаргга исторически овлаш долаш, революционни тIемашка чIоагIденна да Цо тIа-тIа дIаьхагIа ду вай, нерда низаш тел.

С. М. Кировен Г. К. Орджоникидзен кулгал а деш, оагIох оагIув а теха Советий Iаьдал бахьанца къовсам лоаттабаьб вай халкъий толашагIболча къонгаша Нохчий, гIалгIай, хIирий дегашка даим яаргья Николай Гикало, Асланбек Шерипова, Ахриева ГIапура, Саханджери Мамсурова, кхыча революционерий сий дола цIераш.

Дукха ха йоаццаш шинна а республика къахьегамхоша дездир шоай автономей 60 шу дизар. Историна дукха ха яц из. Баьда, вай мехкашка хиннача тамашийна доккхача хувцамашка диллача из бIаь шераштa нийсса ха я ала магаргда. Цхьан хана паччахьа Росса тIехьайиса йистош хиннача Нохч - ГIалгIайченах а Къулбаседа-ХIирийченах а дегIабена халкъа боазем, лакха культура йола республикаш хиннай.

Из деррига а де вIаштIехьдаьннад Коммунистически партa ленински къаман политика нийса чакхъятарах, сийлаьдоккхача эрсий халкъо а вай мехкашкарча дерригача кхыча къамаша а вежаралза новкъостал дарах.

Тахан цIенна ца хиннача тайпара чIоагIа да вай шин республика къахьегамхошта юкъера бувзамаш. СССР хьаь 60 шу дизара, пятилетка шоллагIча шера заданеш толаме кхоачашъяра шоайла социалистически яь лелаю Нохч-ГIалгIайчено а Къулбаседа-ХIирийчено а, цхьайолча районаша, дуккхача къахьегама коллективаша. ХIара шера вIаши хьоашалгIа ух творчески коллективаш, артисташ, художникаш,яздархой.

Из доттагIал кхы а чIоагIдар, къахьегамхошта советски патриотизма, пролетарски интернационализма уйланца кхетам балар тахан керттара декхар лархIа дезаш да. Цунна тIадерзадаь дукха гIулакхаш чакхдоах шинна а республика.

Кхоана вайцига дIадолалуш долча Къулбаседа-ХIирийчен литератураи искусстваи деноша кхы цIаьхха а хьахьокхаргда вай халкъашта юкъера доттагIал а вошал а моакказ санна чIоагIа долга.

Нохч-ГIалгIайчен къахьегамхоша шоай эггара безагIа бола вежарий санна тIаэцаргба шоай лоалахой.

(Къулбаседа ХIирий АССР-а хетаь материалаш еша газета 4-ча оагIон тIа).

Ди тIехьа тоалуш, хоалуш йоагIа Къулбаседа - ХIирийчен столица город Орджоникидзе. УрагIъух керда гIийсаш, хоалу улицаш.

Укх тIехьарча хана дикка эргаьниача мIIIнигех я Орджоникидзера вIсагIа микрорайон. Цигарча Владикавказски улицагIа укх шера хьалдаь даьнна, дуккха дезал баха хьайша керда цIа да сурта тIа нохана гуш дар.

Ф. МАМОНТОВА сурт.

ТОЛАМАШ ГIАДВУГАШ ДА

Укх юбилейни шера дика къахьегама хьокхамаш доахаш, хьинаре болх беш я «Сунжанефть» НГДУ коллектив. Шу дIадолалуш болхлоша лаьрхIар республика цIейшта а СССР хьаь 60 шу дизара а къахьегама совгIаташ кийчде. Цар тIаийцар доккхи социалистически декхараш. Масала управлене коллективо лаьрхIар карарча шера планал совгIа 400 тонн мехкдаьтта, цхьа миллион кубически метр газ яккха, 12 эзар сома продукци йоха, 250 киловатт-сахьат электроэнерги кхое.

Бехктокхаме декхараш дар уж. Еррига коллективо барттайна, ха, низ ца кхобеш, тIехдика къахьийтача мара кхоачашдулургдолаш а ца дар. Из дика кхоадора хIара болхлочо. Цудухьа, [illegible] хьалхарча дийнахьа [illegible] белгал [illegible] [illegible] къахьегама болхлой мехкдаьттахой [illegible] къаьстта нийса аьлча, цар лерхI СССР хьаь 60 шу дизара совгIат кийчде. ХIаьта, толамаш хIанзале долаш да. Масала, октябрь бетта мехкдаьтта даккхара план кхоачашъяьй, планал совгIа 0,5 млн. кубически метр газ яьккхаЙ, 4,2 эзар сома продукци ехаЙ, 91 эзар киловатт - сахьат электроэнерги кхояьЙ. Дика толамаш даьхад ноябрь бетта а.

Хьинаре къахьегар коммунисташ комсомольцаши. Болхлошта юкъе шерра яьржар социалистически лхь.

ЛерттIа хьабеча балха толамаш а дика хул. Боккха толам баьккхар «Сунжанефть» НГДУ коллективо а. ТIаийца хиина социалистически декхараш кхоачаидь а ца Iеш, ханал хьалхи тIехкхоачашдир цар. КхоалагIа квартал чакхъяьлча цар планал совгIа 2500 тонн мехкдаьтта, 3 миллион кубически метр газ яьккхаяр, 91 эзар сома продукци ехаяр, 378 эзар киловатт сахьат электроэнергена кхомбаьйар. Из коллектива боккха толам а бар, хIаьта Сийлахь - йоккхача Октябрьски революце 65 дузача дена дола лоархIаме совгIат а дир.

Ишта, къахьегама овсарле лакха а йолаш бола беш я из коллектив цхьалагIча кварталe а. Болхлоша дика хьетаду укх деношка къаьстта бола дика бе беанлга, хIара коллективо бокъонца ше бола юкъара къахьегама овсаргха ше дайн-дайнахьа моттиг ягIча КНСС ЦК Пленум хиннача тIехьагIа. Партийни а комсомольски а организацешна дукха бола бир Пленуми материалаш дIайовзийтаи. ХIара болхлочо кIоаргга теркалдир КНСС ЦК Генеральни секретара нов. Ю. В. Андропови Пленуме даь къамаьл. Ала деза, дег чура къобал а дир. ХIаьна аьлча, хIара доа, къахьегама наькъа хьаштдаи кхоачашдара йовзаенах диэза долаидаь.

Цудухьа, тахан дена толамаш а доахаи хьинарерча къахьегама вахте а атта къаьхьаш я «Сунжанефть» НГДУ коллектив.

М. ГУРОВ.

МЕХКДАЬТТАХОЧОА-ВЕТЕРАНА ХЕТАДАЬ

Граждански тIемо бохабаь хиина халкъа боахам юхаметтаоттабеш, дегIабоалабеш тIъа иттлагIча шерашка советски наха шоашкара гойтар бокъонца йола къахьегама турпалал. Цу нераша СССР шерра баьржар стахановски болам. Мехкагаьнна дIахезар шоаЙ даьхье эггара лакхагIа дола балха хьокхамаш доахачар цIераш.

Царех цаI вар Грознера бурунетта мастер Рябов Александр Михайлович. Бурув тохара сухал шоалаЙе карагIдоалийтар цун методо.

Укх деношка шиЙ вахара тIехьарча шерашка Александр Михайлович Iеш хиннача Анисимови цIерагIча улицагIа № 40/41 йолча цIенна тIа мемориальни улг деллад.

Вай мохк ногаш тIа оттайтар духьа хьийIача къаьнкъе дикка дикаа юкъедихьача ветеранах вахарах, цун къахьегама гIулакхех лаьца цига хиннача митингаьца дийцар цига къамаьлаш даьрана.

С. ШАВИЕВ.

КПСС НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА, КПСС ГРОЗНЕНСКИ ГОРКОМА, КЪАХЬЕГАМХОЙ ДЕПУТАТИЙ ГОРОДСКОЙ СОВЕТА ЦХЬАНА ЯЬ ТОРЖЕСТВЕННИ ЗАСЕДАНИ ХЬАЕЛЛАРА ХЬАКЪЕХЬАРА

ХОАМ

КПСС Нохч-ГIалгIай обкомой ЧИАССР Лакхехьарча Совета Президиумой хоам бу 1982 шера 16 декабре городе Грозне театрально-концертни зале Советски Социалистически Республикий Союз хьаь 60 шу дизара кетаь КПСС областной комитета, ЧИАССР Лакхехьарча Совета, КПСС Грозненски горкома, халкъа депутатий городской Совета цхьана яь торжественни заседани хург хиларах. Торжественни заседани дIайолалургья Iуйрийна 10 сахьат даьлча.

ВОРХIАЗЛАГIА ХЕРЖАЧА НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ЯЛХЛАГIА СЕССИ

1983 ШЕРА НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЭКОНОМИЧЕСКИ СОЦИАЛЬНИ ДЕГIАЙОАЛАЯРА ПАЧЧАХЬАЛКХЕН ПЛАНАХИ 1982 ШЕРАРА ПЛАН КХОАЧАШЪЯРА ЛЕЛАМАХИ

Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совета председатела депутата М. А. КЕРИМОВА доклад

ХьалхагIа хоам ма барра, 1982 шера 9 декабре Грозне, КПСС Нохч - ГIалгIай обкома политически декхара [illegible] ... Нохч - ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета [illegible] сесси. «1983 шера Нохч - ГIалгIай АССР экономически социальни дегIайоалаяра паччахьалкхен план [illegible]» ... Нохч - ГIалгIай АССР Министрий Совета председатела депутата М. А. Керимова [illegible] ...

— Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета [illegible] Советски Социалистически Республикий Союз хьаь 60 шу [illegible] ... интернациональни цхьоагIо [illegible] ... Ю. В. Андропова [illegible] ... КПСС XXVI съезда, партe ЦК майски (1982 ш.) Пленума решенешка [illegible] ... 1981—1985 шерашта [illegible] ... Министрий Со[illegible] ... 102,1 процент [illegible] ... 57,2 процент.

(Нийсодоалар 2-ча оагIон тIа).

ВорхIазлагIа хержача Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета ялхлагIа сесси

1983 ШЕРА НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЭКОНОМИЧЕСКИИ СОЦИАЛЬНИИ ДЕГIАЙОАЛАЯРА ПАЧЧАХЬАЛКХЕН ПЛАНАХИ 1982 ШЕРАРА ПЛАН КХОАЧАШЪЯРА ЛЕЛАМАХИ

(Пистедоалар. Долалур 1-ча оагIо тIа).

Керда техника юкъеяххьарах, производственни процессашта механизаци автоматизаци ярах къахьегама овсарле лакхъяра план республика бIарча хьанийцача 100,7 процент кхоачашъяьй, цу даькъе республикански доалерча предприятеша — 102,9 процент. Укх шера 10 бетта дукхагIа хьаль ерригa а хIана яц аьнна йола промышленни продукци къахьегама овсарле лакхъярах яьй.

Карарча шера белгалара болх баьб КПСС ЦК майски (1982 ш.) Пленумо къобалъяь Кхачан программа чакхъяккхара. 1982 шера боахамий ерригача категорешкара юрта боахамо душ йола ерригa продукци 350,5 миллион сома маьха хургья.

Производственни социально - культурни объекташ хьалъярга, хий дехка лаьтташ дукхагIа хилийтарга, техника эцарга 1982 шера дIаяхийтай 120 миллион сома пачхахьалкхен капитальни вложенеши колхозий средствашы.

Кхачан продукце керттера тайпаш хьадара итт бетта план тIехкховчашъяьй республика кхачан промышленносто.

1982 шера дIахо дегIанхал транспорта дерригa тайпаш, наьгъий боахам, бувзам.

Укх шера хьалхарча 10 бетта 271 миллион совгIча сома пачхахьалкхен капитальни вложенеех пайда ийнаб, болх бе йолавлийтай 180 миллион сома маьха керттера фондаш.

Республике лерраргIа чакхйоахаш я КПСС XXVI съездо кийчъяь социальни дегIаахарен къахьегамхой вахара боарам дIахо лакхбарен программа. Массе меттера сеча финансироване чотах 1982 шера хьалдаь а даьха дIалургда ерригa а лаьрхIача 218,0 эзар совгIа квадратни метр чуIе моттиг йола цIенош, тIаккха цо ниш хулилтаргья 18 эзар совгIча сага чуIеча моттига хьалаш тоаде. ДIахо дегIаккхувлаш я общеобразовательни школай, деша даха ха йоацача берий учрежденей, больницай, амбулаторей, поликлиникай сеть.

Пачхахьалкхени кооперативни розничи торговле предприятеша 630 миллион сома маьха товараш дехкад бахача нахага. 1981 шерарчул 7 процент дукхагIа бытовой гIулакхаш даьд царна.

Докладчика дIахо белгалдаьккхар, цхьаццайолча министерствашки ведомствашки шоашта карарча предприятеша промышленни производства 10 бетта планаш, къахьегама овсарле лакхъярен пайдаш дарен заданеш кхоачашъелга, балха эффективности дикали лакхъелга вIаштIехьдаьккха ца хилар. Дукхача предприятеша бIарча хьанийцача Iалашдаьдан карарча шера заданеш промышленни производство лакхъяра темпашта кхоачашъелга. Кхаза пайда ца эцаш дукха тореницо юс гIиилош хьаль еча а.

ХIана а лерттIа чакхълхаш керда техника юкъеккхахьара, кулгашца ду балхаш кIезигдара тIаерзаль мероприятеш. Из бахьан долаш 12 промышленни предприяте кхоачашъяьяц къахьегама овсарле лакхъяра итт бетта план. Царех цхьаннаш хила боагIаче боараме бац халкъа эша товараш дукхагIа хьадара болх, производственни торонаши материальни ресурсаши лехац йохка хьеча хIамай ассортимент шеръяран дикал лакхъяран.

Дииза диса дукха хIамаш да хIана а машинаькъеи автомобильни транспорте.

ЦIенхаштта кхоачамбоацараш терка ца деш диса хIамаши да республика колхозий совхозийи балхаш тIа а. Цу гIулакхо юхаетт юртбоахама производство дегIайоалаяра темпаш.

ХIана а мела чакхйоах дIахо эффективность лакхъяра, доагор, электроэнерги, материальни ресурсаш кIезигагIа дIаахийтара, производствана интенсификаци яра, бухсоциаш хьахуларваш тоадара тIаерзаль мероприятеш.

1982 шера экономически социальни дегIаахара план кхоачашъелга мишта лел а хьежа, Министрий Совето министерствашки ведомствашки, халкъа депутатий городскойи районнийи Советий исполкомаш декхарийла яьй карарча шера заданеш толаме чакхъяхара данза даргдоацар де.

Докладчика хьадовзийтар 1983 шера Нохч - ГIалгIай АССР экономически социальни дегIайоалаяра плана керттера декхараш. Халкъа боахам дегIабовлабара лакхагIа йола темпаш Iалашъяра, цун структура эргалькхa тоаяра, Iилманеи техникенеи карагIдаьнараш сихагIа производствана юкъеккхахьара, экономикана интенсификаци яран цун эффективность лакхъяран, ресурсай дерригача тайпаех рационально пайда эцара тIаерзадаь партеи правительстван керттера декхар кхоачашде йиш хулийташ йола заданеш оттаяьй. Плана тIа оттаду агропромышленни комплекс дергIен сихен дегIаккхувлига. халкъа эша товараш дукхагIа хьаделги.

Плана тIа къаьстта уйла тIаьлхийтай общественни къахьегама овсарле сихха лакхъяра декхарашта, къахьегамеи материальни ресурсех рационально пайда эцара.

Капитальни гIирсаш хьалдеча дIахо а чакхбоахаргбоаш ба капитальни вложенеш хьалдаь даха делача гIирсаш та тIаерзаяра, гIирсаш лоацагIча ханашкен дикагIен хьалдара ниъ.

1983 шера плана тIа лоархIаме моттиг дIалоац пай республика къахьегамхой вахара боарам лакхбара заданеша.

КПСС ЦК нолбрьски (1982 ш.) Пленума решенешка хьежжа организаторски болх тоабаьза баргбаш республика министерствашен ведомствашен, горисполкомашен райисполкомашен.

1983 шера 2,1 миллиард сома маьха хьае лерхI республике промышленни продукци, вешта аьлча карарча шерарчул 4,3 процент дукхагIа. ДIахо дегIайоагIарехь республика экономике керттера моттиг дIалоацаш йола доагора - энергетически промышленность.

Нохч - ГIалгIай АССР Министрий Советага доал долча промышленноста продукци 86,0 миллион сома маьха хилийта а 4 процент совгIа дукхагIа хьае а лаьрхIад 1983 шера плана тIа. Моттигерча промышленноста министерстве 5,5 процент дукхагIа хьае лаьрхIад продукци, кхачан промышленноста министерстве — 4,3 процент, «Чечингстройматериалы» яхача объединене — 0,8 процент.

1983 шера дикка дукхагIа хьаде лаьрхIад халкъа эша товараш. Арахецача товарий дикал лакхлургья, ассортимент шерлургья. Республика Министрий Советага доал долча промышленносте 7,4 процент дукхагIа арахецаргда культурно - бытовойи боахамеи гIулакхашта лаьрхIа товараш.

Баьча балха мах а беш, КПСС ЦК-ас дIадехараш теркал а деш, аьлар докладчика, кхетаде доагIа, из лоархIаме доаш кхоачашдара предприятешеи цхьаццайолча министерствашеи чакхдоахача гIулакхашка дукха кхоачамбоацараш хилар. Уж товараш хьадара бIарча боарам хIанз а лоха ба.

КПСС ЦК нолбрьски (1982 ш.) Пленуме новкъоста Ю. В. Андропова белгалдаьккхар, халкъа эша товараш арахецача промышленноста дерригача доакъой предприятеша даькъа эша деза, аьнна. Республика министерствашна, ведомствашна, предприятешна, организацешна кхы тIа резерваш а тораеш а лаха еза уж дукхагIа хьадара, керттерча фондаех а производственни низалех а пайда эцилга тоаде деза. халкъа эша товараш арахецара моттигерча бийдалах а промышленноста отходех а шерра пайда эца, хьаю продукци дукхха а дикагIа хилийта еза из хьапра отталь заданеш кхоачашъяь ца Iеш, тIехкхоачашъе еза.

1983 шерарча плана проекта тIа оттадаьд промышленносте къахьегама овсарле 3,2 процент лакхъелга, цу даькъе республика Министрий Совета доалахьарча — 2,8 процент.

Промышленноста дерригача доакъошка къаьстта теркам тIабохийтаргба керда техника юкъейоалаяра, оборудованеш модернизаци яра, продукце керда тайпаш арахеца доладара. Кулг-кара болх бу нах кIезигбара тIадерзадаь гIулакхаш чакхдаха, бийдали материалаши дIаахийтара прогрессивни нормаш юкъейоалае лерхI. Предприятейи ведомствайи кулгалхоша дикка терко е еза пайда хьа ца боалиш йоахаш электроэнерги дIа ца ахийтара, продукци арахецача хана доагора ресурсех ма хулла дикагIа пайда эцара.

Докладчика доашхаш дийцар республика агропромышленни комплекс дегIайоалаярах а Кхачан программа кхоачашъярах а.

Плана тIа оттадаьд юртбоахама производствана интенсификаци яр чIоагIдела, лаьттах, техниках, къахьегама, материальни ресурсех дикагIча тайпара пайда эцара ларда тIа цун эффективность лакхъелга. Лаьттанцарен хьайбашкарен йоаккха продукци алсамъяккха еза хьалхарча даькъе культураш дикагIа хьувкъаяра, доакъара база чIоагIъяра, Iилманеи техникенеи карагIдаьнараш производствана юкъедахьара чотагIа.

Белгальчча тайпара юртбоахама производство дегIаккхувлара а цун материально-технически база чIоагIъяра а балхий ерригача комплекса тIа юрта боахама хьожаду 120 млн. сом. Лаьттанна мелиораци яра болх дIахо а бербе, дерригa балхаш даь йистедоахаргда 2,0 эзар гектар хий дехкача лаьттан тIа.

ДIахо а дегIадоагIаргда юрта боахама химизаци еша. Укх шерарчул 7 эзар тонн дукхагIа а йолаш 170 эзар тоннага кхоачийн минеральни удобренеш лургья.

1983 шера республика юрта боахама дукхагIа хьокхаергья тракторашъ, мокхьаш кхухьа автомашинаш, нигат чуэца комбайнаш, кхыйола юртбоахама техника.

Юртбоахама производство дIахо а дегIайоалаяра, цун материально - технически база чIоагIъяра партеи правительствай цахаддаш йоанхо елга къаьгга хьахьояа 1983 шера 1 январе дена йохьача пачхахьалкхен продукцега маьхаш тIатохаро а лоха рентабельность йолчен денаш деш долчен боахамашта царна цадбаккаш яро а.

Республика юртбоахама производства ерригача звенька къаьстта теркам тIабахийта бела боккъонца йола боахама расчет юкъейоалаяра, продукцега дIалодар лохара, кхомбара режим чIоагIагIа лелара, хIамаи хьурмат дара, хIама довдарца а лерттIа доал ца дарца а къовсам лоаттабара, колхозашкеи совхозашкеи кхы тIа кховчаш йола средствашъ, керттерча даькъе, юртбоахама продукци дукхагIа яккхар дукхa а из дикагIа хилийтар дукхa а дIаяхийтара.

Кхачан программа кхоачашъяра гIулакхий бIарча комплекс чакхьяккха езаргья. ХIанз юрта боахаме цIенхаштта кхоачамбоацараш да. Дукхача колхозашеи совхозашеи хьайбаш а коа тIара оалхазараш а нийдара планаш кхоачашъяц. Моттигаш нийслу совхозашеи колхозашеи юртбоахама продукци йоаккхилга кIезигдеш, лерттIа болх бара мел эша хьалаш долладеш а.

Белгальь йола Кхачан программа кхоачашъяра боккха лоархIам болаш да бахача наьха гIонна дола боахамаш дIахо а дегIаккхувлар. Предприятей, организацей, учрежденей гIонна долча юрта боахамий лоархIам а аилуш латт, хIаьта уж сихха ца хуле а дукхагIа хулаш доагIа. Цхьабакъда, советски боахамех организаци масанахьа а мел ойлар дац уж дегIанхуплара. ХIаьта царна мы могга дукхагIа новкъостал де доагIа. Цу болх даим а планагIа а бинда баргбоацаш ба. Районни агропромышленни объединеней планаш тIа хьахьокхан хила деза колхозай, болхлой, предприятей гIонна долча боахамий хьаштлаш.

1983 шера йолча плана тIа белгалдаьд транспорта, бувзама, наькъаш дара дерригa тайпаш дIахо а дегIадоаладелга. Машинаькъа Грозненски отделене гIолла 1983 шера мовхьаш дIа - юха кхухийта 2,1 процент тIаккхетаргда, мовхьаш тIадоттар — 3,2 процент, локомотивай овсарле — 6,0 процент лакхъергья. Юкъарча гIулакхашта йолча автомобильни транспортаца 12,1 процент дукхагIа мовхьаш дIадахьа оттадаьд плана тIа. Грозненски авиаотрядо фенарча транспортаца 275 эзар пассажир дIа-юха вугаргва, мовхьаш — 1200 тонн, пассажираш дIаккхуликтга 5,5 процент алсамдаргда.

1983 шера бувзама средствашы дегIаккхувлара финансироване дерригача тайпай чотагIа хьожаду 5 млн. сомал дукхагIа, 6100 номер хургйола АМТС-3, АТ-7 яха городашта юкъера автоматически станцеш, г. Грозне доставочни почтамт, хIаьта шитта цхьайола радиорелейни бувзама линеш, 2000 номер хургйола Урус - Мартана райцентре АТСК хьалъе лерхI.

ХьатIадоагIача шера 20 млн. сома маьха е укх шерарчул 5,5 процент дукхагIа наькъий балхаш дергда. 55 км никъ бе а реконструкци е а лерхI, капитальни а юкъера а ремонт ергья 412 км. болча наькъа.

1983 шера йолча планага хьежжа 400 млн. сом пачхахьалкхен капитальни вложенеш хьожаю, уж хул укх шерарчул 6,0 процент дукхагIа. Капвложеней новагIа дола дакъа хьалъе йолаль объекташ йистелхарга дIадохийтаргда.

ГIишлои организацей, министерствай а ведомствай а керттера декхар да производственни низалаш, нах чубаха цIенош, социально - культурни гIулакхашта эша объекташ плана тIа оттаяьча хана хьалъяьяхар, хьалдаь дахацза дола гIирсаш кIезигагIа хилийтар.

Докладе тIа йоккха моттиг дIалаьцар социальни дегIааьара а республика къахьегамхой материальни хьал тоадара а дешаша. Укх шерарчул 3,4 процент дукхагIа хургья бахача наьха ахчан доходаш. Цхьан предприяте, учреждене, организаце 25 шерал кIезигагIа боацаш болх баьча наха, 20 шера болх бола бахча бераш долча кхалнаха пенсионни Iалашо елга тоаде лерхI.

Пачхахьалкхен а кооперативни а торговле розничи товарооборот 6,5 процент лакхлургья. Тиканаш общественни кхачан предприятеши дукхагIа хилийта лерхI. ДIахо а хьалъергья универмаг, болх бе йолалургья универсам, г. Грознера тIера дIакъайла йола рынок. Юрташкарча потребительски кооперацеи торговни сеть шерлургья.

Бахача наха бытовой гIулакхаш делга дIахо а дегIадоагIаргда. Бахача наха бытовой гIулакхаш делга цхьан шера 5,6 процент алсамдаргда, цу даькъе юрташка бахачарна — 8,0 процент. Бытовой предприятеш а комплексни приемни пункташ а дукхагIа ехкарьп, тоалургда уж пай хапарча оборудованеца Iалашъелга, наха кердача тайпара гIулакхаш делга вIаштIехьдоакхаргда, заказаш дикагIа кхоачашдергда.

1983 шера, дIаьхача шерашка а санна, нах чубаха цIенош дукхха хьалдергда. Финансироване дерригача тайпай чотагIа хьалдаьдаха лерхI 242,3 эзар кв. метр йола цIенош.

Коммунальни боахам дIахо дегIабоагIаргба. Хьал а яь, болх бе йолаялийта лерхI: троллейбусни линеш — 1,5 км, водопровод — 19,6 км, газови сеть — 52 км, 10 эзар квартира чу газ чуюлларгья. ДIахо а дехкаргда наькъаш, тротуараш, республика городаш, райцентраш, нах баха пункташ тоаяра эша кхыйола объекташ хьалъергья.

Просвещене дешара - материальни база чIоагIъяра новагIо балхаш дергда. 1983 шера 3148 дешархочоа лаьрхIа школаш, 2330 моттиг йола деша даха ха йоацача берий учрежденеш хьалъергья.

Профтехобразоване системе 101 говзал йола 11,6 эзар квалифицированни болхло кийчве лерхI. 1983 шера юкъера школаш чаккхйоахаргья 16 эзар совгIача саго. Лакхерчи юкъерча лаьрхIачен дешара заведенеша ара а кийка, халкъа боахаме дIахьожаергва 6 эзар гаргга специалист.

Бахача наха медицински гIулакх делга дIахо а тоадара тIадерзадаь гIулакхаш чакхдаха лерхI. 250 менги латтаргбола больница г. Назране, 232 менги хургбола больница «Красный молот» завода, 480 саг тIаэцаргбола поликлиника хьалъяйоакхаргья, дIахо хьалъергья г. Грозне республикански больница 330 менги оттабергбола терапевтически корпус. Республика дарбан учрежденешка кхоачаргья кердагIа йола оборудовани а диагностически аппаратура а.

Бахача наха культурни гIулакх делга тоадара 800 моттиг йола юрташнара клубаш, Урус - Мартан юрта 600 моттиг йола культура ЦIа, г. Грозне 426 моттиг йола берий кинотеатр хьалделга дIахо даьха лерхI плана тIа.

Культура министерства, кинофикацена йолча Госкомитето, горисполкомаша, райисполкомаша доагIар де деза хIана йолаш йолча клубашта, кинотеатрашта, библиотекашта ремонт яра, царна лерттIа доал дара, уж инвентарана а оборудованеца а Iалашъяра, культурно - просветительни учрежденей балха идейни а художественни а боарам лакхбара.

Министерствашa а ведомствашa а, горисполкомаша а райисполкомаша а даим тIахьожам лоаттабе беза нах чубаха цIенош, школаш, деша даха ха йоацача берий учрежденеш, больницаш, поликлиникаш хапахьа хьалъяьяхара.

1983 шера йолча плана тIа Iалам лорадара балхаш чакхдахара республика ерригача министерствашта хьожаду 5 млн сом (мелиораци яра балхаш юкъе доацаш). УнахIцено лораяра министерства, халкъа депутатий городскойи районнийи Советий исполкомаша Iалам лорадерах дола законаш кхоачашдара лоаттабу тIахьожам чIоагIбе беза.

Ший къамаьл чакхдоалаш М. А. Керимова тешам белаб областной партийни организаце хьалхленца Нохч - ГIалгIайчен къахьегамхоша парте XXVI съезда исторически решенеш кхоачашъеча керда толамаш доахаргхиларах. 1983 шу боахам а культура а дегIайоалаеча къахьегама коталонашца белгалдоаккхаргхиларах.

1983 ШЕРА ЙОЛЧА НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ПАЧЧАХЬАЛКХЕН БЮДЖЕТАХИ 1981 ШЕРАРА НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ПАЧЧАХЬАЛКХЕН БЮДЖЕТ КХОАЧАШЪЯРАХИ

Нохч-ГIалгIай АССР финансай министра депутата П. И. ГОЛЕЩИХИНА доклад

1983 шера йолча Нохч-ГIалгIай АССР Пачхахьалкхен бюджетахи 1981 шерара Нохч-ГIалгIай АССР Пачхахьалкхен бюджет кхоачашъярахи лаьца доклад бир сесси Нохч-ГIалгIай АССР финансай министра депутата **П. И. Голещихина.** Цо [illegible] бир. 1983 шера йолча Нохч-ГIалгIай АССР Пачхахьалкхен бюджета проект доходаштеи расходаштеи 172368 эзар сом а долаш Лакхехьарча Совета сесси хьажийтеи дунга чIоагIъяйтеи хьакъеина хиларах.

Бюджета керттера доходаш я, дIалахача шерашка а санна, бюджета ерригача ресурсех 79 процент хилийта лаьрхIа оборота тIара йоакхача налога, пайдан [illegible] телача ахчайн [illegible] социалистически предприятешкарен организацешкарен хьатIерал ахчаш. [illegible] доходех 21 процент [illegible] хургйолаш [illegible] доагIа ахча.

Оборота тIара йоакхача налогаша хьадоагIа ахча республика территоре тIа 348,8 миллион сом хилийта лаьрхIад. ХIаьта цу ахчанера республика бюджете хьажурдеш 27,0 процент е 98 миллион сом.

1983 шера йолча республика бюджет хьачутела оттадай потребительски кооперацеи предприятешеи организацешеи [illegible] тIара йоакха 4020 эзар сома [illegible]. [illegible] Нохч-ГIалгIай республикански [illegible].

1983 шера йолча НГIАССР Пачхахьалкхен бюджете [illegible] 1570 эзар сома [illegible] 560 эзар сома [illegible] 450 эзар сома [illegible].

[illegible] Iачи доходаш тIара йоаха 1233 эзар сома налог.

Бюджета доходашта юкъе тоъал дукха дакъа доал НГIАССР Министрий Советага доал долча предприятейи боахама организацейи пайдаш тIара хьачутелача ахчаша. 1983 шера беррига а лаьрхIача 27525 эзар сома пайда бе лаьрхIад. Цу ахчанара бюджете хьожадергда 13093 эзар сом, хIаьта предприятей гIулакхашки дIадихийтара юхедус 14432 эзар сом.

1983 шера НГIАССР Пачхахьалкхен бюджетера дIадохийтар 172368 эзар сом хургда. Республика халкъа боахамга дIадахийта дерхI 31,7 миллион сом. Цунах жилищно-коммунальни боахамга дохийтаргда 23,3 миллион сом, 3,1 миллион сом дIадахийта оттадаьд пачхаьлкхен ветеринарни службе [illegible], противоэпизоотически мероприятешка, юрта боахама [illegible] службашка.

Бюджетера ахча [illegible] дукхагIа дIадахийта дерхI социально-культурни мероприятешта. Цу гIулакхашка дIадахийта оттадаьд 120065 эзар сом е 1982 шерарчул 2,1 процент дукхагIа.

Халкъе образованеча учреждене деларга дIадохийт 87,7 миллион сом, культура учреждене — 9,2 миллион сом, унахIцено дарарга — 47,4 миллион сом, [illegible] мероприятешка 9 миллион сом.

[illegible] штатни дисциплино йиаай кхоачашъелга, ведомствана чукъара тIахьожам чIоагIбелга хьадежаш а ергаьц просвещене, культура, унахIцено дарарга министерствашки, райисполкомашки, горисполкомашки.

ХIара шера, арIаварча шера йола бюджеташ чIоагIъеча хана, белгалдоахвай школашнен школьни йоалача учрежденешнен чакхйоахача дукхача мероприятешта хьежадеча ахчах эффективно пайда эцац яхаш.

Масала, школаштен дIаьхдаь ди долча группашта шера дIаухийт 2910 эзар сом. Цига леладе деза 60 эзар бер. Цхьабакъда, хьалхагIа а мо мара эшаш дола хьалаш вIаштIехьдаьхадац школашка, боарамагIа кхоачаш хинней болх беши яц группаш. ВIалла эффект йоацаше а болх беш а хьалйоза йоацеи кагийн школаш. Кхом боацаш дIаухийт ахча вессбуча школашка е классашкара дешархой кIезига хилар бахьан долаш. ХIаьта шитта заочни сайринарен школаш делаьра хьежадеш дола ахча а.

ЦIенхаштта кхоачамбоацараш [illegible] моттигаш я культура учреждениешта а. [illegible]

заш да товаро-материальни ценносташи ахчан средствашин шоай метта хилантара гIулакх.

Докладчика белгалдаьккхар, дукхагIйола предприятеши боахама организацеши, партеи правительстван решенеш кхоачаш а еш, накоплений, оборота тIара йоахи налог етташ йола продукци маьхала йоккхара планех дина лоархIаль хилар. СССР, РСФСР, Нохч-ГIалгIай АССР Пачхахьалкхен бюджете [illegible] 13,4 миллион сома доходаш. Цунца цхьана, министерствай, ведомствай, предприятей, организацей, колхозий, совхозий цхьаццаболча кулгалхошта хет накоплений планаш кхоачашъелга [illegible] гIулакх дац аьнна.

Масала, «Грознефтеоргсинтез» яхача производственни объединене финансови боахама гIулакхаш [illegible] 192000 эзар сома пайда [illegible]

[illegible] езача метте. 5632 эзар сома зе даьд. «Нтишпром» яхача тресто — 3994 эзар сома. «Скотопром» яхача объединене — 2153 эзар сома. хIаьта из кхыметтел шера планагIа лаьрхIача зенал а дукхаь доккхагIа да.

Зенаш а хIаьта из бахьан долаш оборотни средствашца тоьар а юртбоахама ведомствашы продукци хьайрен маьхала яккхарен планаш кхоачашъелга Iалаш ца дар бахьан долаш хоина хIама да.

Боахама органий цхьаццаболча кулгалхоша «Бийдала, доагора-энергетически кхыйолеи материальни ресурсаш кхоарам царех рационально пайда эцарах бен бола болх чIоагIбаш хьалхехьа» 1981 шера 30 июне СССР Министрий Совето баьча сецамга хьежжа тоаде безаш бола болх [illegible]

Докладчика чIоагIа [illegible]

[illegible] дукци. Толхадаьд даькъе производственни мощностех пайда эцилга. Дукхаь а дикагIа доал де, партеи правительствай решенешка хьежжа шоай гIулакхаш вIаштIехьдаха деза министерства кулгалхоша.

Товарий продукци хьайра маьхали яккхара, къахьегама овсарле лакхъяра планаш а хIаьта шитта продукци хьаярга дIаболда мах лохбарен пайда барен планаш а 1982 шера кхоачашъяьй моттигерча промышленноста министерства. ХIаьта и, дукха да укхаза экономически хьокхамаш тоале йиш хулийтаргйолаш дола кхоачамаш. Укх шера 9 бетта социалгIа дIаухийтай 240 эзар сома маьхал шоай оборотни средствашин материалаши 1982 шу долалуш 1,5 миллион сома шоай оборотни средствашца тоьаш йола моттиг [illegible] министерства, хIаьта уж [illegible] дал хIама дац.

БIарчача 1982 шера моттигерча торгаша [illegible] кхоачашъяьй розничи товарооборота планаш. Укх шера 9 бетта накоплений план 352 эзар сома кхоачашъяьяц цар. ХIаьта [illegible] предприятеши [illegible] 1,0 эзар сом.

НГIАССР бахача наха бытовой гIулакхаш дара системо производство эгала вIаштIехьаккхари тIахьожам ца хилари бахьан долаш бахача наха бытовой гIулакхаш дара объем кхоачашъеш яц. 9 бетта бытовой гIулакхашта пайда бара план 73,7 процент мара кхоачашъяьйя, хьа ца душ хисал 308 эзар сом. [illegible]

дегIайоалларa тIаерзаль мероприятеш.

Халахете а, дукхача райгорисполкомаша бокъонца терка тIабахийтац бахача наха бытовой гIулакхаш деча предприятей гIулакхашта. лерттIа дIахьажац уж предприятеш дегIайоалларга. пачхаьлкхен отчеташ тIа ца даьраш IотIадеттачен кхы тайпа ца доагIараш деча цхьаццаболча кулгалхошка маьшар лелабу. ДIачуйду ахча лечкьадеш йола моттигаш юхатохара деш лоадама хIама дац бахача наха бытовой гIулакхаш деча министерства. Мела вIаштIехьдаьккхаб ведомственни тIахьожам. Укх шера [illegible] 38 процент [illegible] 303 моттиг.

[illegible] пайда боалаш болх бу [illegible] Госкомитето. Ахча дIаахийтарах дола законодательство гIожагIча тайпара толхаду цига.

ХьалхагIа а санна болх во бу жилищно-коммунальни боахама министерства ремстройтресто. Тресто кхоачашъяц ремонташ яра, пайдаш дара планаш, планал совгIа ду зенаш. 1982 шера дIаьхача юкъагIа пайда хьа ца душ цига дIадахийта ахча 231 эзар сом да.

1982 шера КПСС обкомой НГIАССР Министрий Советой доккха практически новкъостал а деш чакхьяьхий социалистически доалахье ший метта лоаттаелга Iалаш дара, законагIа доадам [illegible] ухийтеш лечкъадуш ахчаш хьагучадахараш уж тайпа моттигаш ца нийсъялийтара тIаерзаль мероприятеш. Хьалхарча ах шера [illegible]

[illegible] доагIа сом. цу даькъе алапеш телаш дахийта 270 эзар сом. Ревизе [illegible] 613 эзар сома [illegible] ахчи материалаши совнагIа дIаахийта. лечкъаьь, ца тоьаш йола моттигаш.

Соцдоалахье ший метта лоаттаярца цу тайпара гIулакх нийсденнад министерствай, ведомствай кулгалхоше [illegible] ревизей материалаш теркал ца еш хьалр бахьан долаш. [illegible] дознано-следственни органаш.

Соцдоалахье [illegible] финансови дисциплина [illegible] лечкъадерашцен. нийса лелае еза бухгалтерски учет.

Докладчико 1981 шера НГIАССР пачхахьалкхен бюджет кхоачашъяра [illegible] отчет НГIАССР Лакхехьарча Совета чIоагIъяйта дIа[illegible] доходашта 189338 эзар сома расходашта 181008 эзар сома долаш, доходаш расходел 8330 эзар сома дукхагIа а долаш. Доходашта 102,1 процента расходашта 97,6 процента кхоачашъяьй бюджет.

П. И. Голещихина хьахийнадир. Нохч-ГIалгIай АССР Пачхахьалкхен бюджет кхоачашъяра даькъе областной партийни организацей НГIАССР Министрий Советеи кулгалла республика халкъа боахами культурен [illegible]

ВорхIазлагIа хержача Нохч-ГIалгIайн АССР Лакхехьарча Совета ялхлагIа сесси

НГIАССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПЛАНОВО-БЮДЖЕТНИ КОМИССЕГАРА А КХЫЧА МАССАЗАРЧА КОМИССЕШКАРА А ДЕПУТАТА Г. Г. ОЛЕЙНИКОВА ЯЬ СОДОКЛАД

1983 шера Нохч-ГIалгIайн АССР экономически социальни дегIайоаланза Паччахьалкхен планахи 1982 шерара республика экономически социальни дегIапра Паччахьалкхен план кхоачашъярахи, 1983 шера болча Нохч-ГIалгIайн АССР Паччахьалкхен бюджетахи 1982 шерара республика Паччахьалкхен бюджет кхоачашъярахи лаьцна къамаьл дир НГIАССР Лакхехьарча Совета планово-бюджетни комиссе члена депутата **Г. Г. Олейникова.**

Комиссеша белгалдоаккх, аьлар цо, укх сессе ювца хьачуенна планаш 1983 шера РСФСР экономически социальни дегIайоалапра планаген цу шера аьнна республикана оттаьча контрольни цифрашкен хьежна хилар.

Массазарча комиссеша предложени ду республика экономически социальни дегIайоалапра Нохч-ГIалгIайн АССР Министрий Совето хьачуенна Паччахьалкхен план чIоагIъе, аьнна. 1983 шера республика экономически социальни дегIайоалапра план шоаш ювцаш комиссешта дикка дарлдоацаш хет ресервах бизза пайда эцара чотагIа плана тIа лаьрхIачул кхы тIа а 5 миллион сомал кIалнегIа доацаш халкъа чIоагIа эшаш дола товараш хьаден доххен торонаш хьалохилга. Министрий Совет дехкарийла я цу даькъе министерстваша, ведомстваша, предприятешта заданеш ала.

1983 шерара плани бюджети ювцача хана цхьайолча министерствайи ведомствайи кулгалхошкара комиссе адресагIа предложенеши дехараши хиннад. Планово-бюджетни комиссе цу предложенешта обобщени а ль, уж Министрий Совето дIачуенний. Цига йийша а йийна, цу хьакъехьа де эшар дайтар духьа. Ма дарра аьлча, къамаьл се нах дар аьлча. из дар иннилдаьнтен къоаношти дола иIа-интернат, «Ленинградская» гостиница, город Назрание котельни хьалъяь никхарах, Назрановски кирпични сча заводи ю реконструкци енхагIа яь лакхарах, дарба дуи культурно-сердалони учреждененшта инвентарь лоаттаелга тоадарах лаьца. Предложенеш хилар халкъа образовани культуран хьашташ кхоачащдара, царна эшa оборудовани Iалашъяра, капитальни ремонт яра бюджетера дуккагIа ахча хьожаде, ахаш. Иштта, моттигерчен кхачани промышленноста министерствашкара наха чIоагIа хотташ дола цхьадола товараш, хьоара бедах ю, кондитерски изделеш дуккагIа арахецилга, цар дикал тоаелга дIадехаш а предложенеш хилар.

Пятилетка кхоалагIча шера планаген бюджетаген хьожаш планово-бюджетни кхыйолчен массазарча комиссеша теркам тIаззар гIишлоби, къаьстта юрта еш яраш, хьалъелга сихде, наха бытовни коммунальни гIулакх лоаттадара хьалхьо объекташ комплексно ергIолаш гIулакх вIащтIехьдаккхо, нах чубаха цIеноши хьалдара хьахецача ахчах шийн ханнахьа пайда эцарахи хьилдаь дахарахи бола бехктокхам айбе безаш хилара. Социальни дешаш дапьшоай балха юкъмоттиге лоаттаде деза Министрий Совето, халкъа депутатий ерригача Советашa.

Республика Паччахьалкхен бюджета материалашта анализ аьча комиссешта, хетачох, уж экономически социальни дегIаехара планашка хьежна я, белгалъяь ерригамеропрятеш цар финансови ресурсашца Iалаш а ю. Бюджета расходех 70 процентал сонгIа ярш дIайохийтаргья социально-культурни мероприятешта лаьрхIа.

Предложени ду 1983 шерара Нохч-ГIалгIайн АССР Паччахьалкхен бюджет доходашкен расходашкен диллача 172 368 эзар сома боараме чIоагIде. Нохч-ГIалгIайн АССР Паччахьалкхен бюджетах дола Закон тIаьца, аьнна. Комиссеш иштта хьекар 1981 шерара Паччахьалкхен бюджет кхоачашдарах бола отчетага, хIаьта Нохч-ГIалгIайн АССР Министрий Совето цу хьакъехьа белгалъяь цифраш чIоагIъелга мога а ду.

КПСС ЦК майски ноябрьски (1982 ш.) Пленумий рещенеш дIадехачунга хьежача пайл эггара хьалха дикка дарлдоаца дехкар до Кхачаш программа кхоачашъелга. Цу гIулакха лаьрхIа республикана хьожаьй йоккхий финансови материально-техническии ресурсаш, цу даькъе дукха лаккха оасарле йола юртбоахама техника, минеральни удобренеш. Цуница цхьана, комиссеша белгалдоаккх, наха хьалхашка юрта боахама къахьегамхой дехкарийла болга. ХIана а ледара латт хьайбай фермаш довкъяраш Iалашъелга, баьцадараш, сом, кхыйола культураш кхедр алелмдоаккхилга. Дукхача совхозашкен колхозашкен во доал а ду, дерттIа пайда а ийбац юртбоахама техниках, минеральни удобренеех, доагор боарамал сонгIа дIаухийт. Финансай министерстваси республика халкъа тIахьожама комитетон баьча тохкамо хьахьенхад нормативни ха яккхаца ала а техникана спи сани еш дукха моттигаш хилар. Из ала доагIа юрта боахама министерства, «Скотопром» треста, «Чечингушино» объединене, Наурски, Урус-Мартановски, Надтеречни районий цхьайолча колхозехи совхозехи.

Комиссе дерхI юрта боахама производственно-технически Iалашо еча Паччахьалкхен комитето юртбоахама техникен цуина эша запасной оатхалаши лоаттаелга тоаде деза, аьнна. «Нохч-ГIалгIайн АССР юрта боахама министерство, республика тресташи объединенеши дехкарийла я юртбоахама техниках пайда эцара, цунна гIулакх даран из товараш лоаттабу паччахьалкхен тIахьожам чIоагIбе. «Чечингушсельхозхимия» яхача объединене удобренеш лоаттаяра даькъе шийна тIадиса дехкар дIадаккха деза.

1983 шера йоагIача планашка хьожаш, 1982 шера заданеш иштта кхоачашъяьй анализ еш хиннача массазарча комиссешта тутIадаккхаах халкъа боахама дуккагIча доаналкa йолча йоккхийча ресервах дерттIа пайда эце шера заданеш толаме кхоачашъе бии хилар.

КПСС ЦК ноябрьски (1982 ш.) Пленума, СССР, РСФСР Лакхехьарча Совета сессей решенеша 1983 шера планаш бюджетеш даькъе советеш органашта, берригача боахама кулгалхошта гIулакх дIадахьара бола хьадда программа хьалташка оттаьй, берригача къахьегамхошта шоаш кхо на беш къахьегара сийрда перспективаш хьайийлай.

НГIАССР МИНИСТРИЙ СОВЕТА ПРЕДСЕДАТЕЛА ДЕПУТАТА М. А. КЕРИМОВЕИ НГIАССР ФИНАНСАЙ МИНИСТРА ДЕПУТАТА П. И. ГОЛЕЩИХИНЕИ ДОКЛАДЕХ А НГIАССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПЛАНОВО-БЮДЖЕТНИ КОМИССЕ ЧЛЕНА Г. Г. ОЛЕЙНИКОВА СОДОКЛАДАХ А ЙОЛА ПРЕНЕШ

Пренеш хьайийллар Грозненски горисполкома председатела депутата **В. М. Шамардина.** ТIеххьарча шерашка республике, халкъа боахама дуккхача доакъошка, бахача наьха вахара а быта а хьалашка хинна дикка доккхий хувцамаш теркал ца дича далац вай, аьлар цо. Республико дика хьахьекхар шийна карагIдаьннараш юбилейни цIейш долча деношка.

Республика экономически потенциала дикка доккха дакъа юкъехьош ба гор. Грозненра къахьегамхой. Промышленноста ерригача предприятеша кхоачашъяьй производства боарама йола планаш. Дикка дуккагIа болх баьб города предприятеша халкъа эша товараш хьадеш. Соахха хинначунца ниййсдича цар боарам 5.3 процент лакхбеннаб.

Цхьабакъда, паччахьалкхен планаши 1982 шера тIаьйца социалистически декхараши кхоачашдара лелама аьча критически анализо хьахьокх дуккагIа продукци арахецара городерча промышленни предприятей йолаш йола дикка дукха торонаш бизза пайда ца эцаш юсаш хилар. Цхьайтта бетта тIаккхийтта продукци алхха 0.9 процент мара яц.

ВIалла а раьза хила йиш йолаш дац шурий комбинате, йий доаккхачен маьхк ечен заводашка лерхIача тайпара продукци тIаккхетийтилга. Городе баха нах маькха-булочни изделешцен шурий продукцешен Iалашбелга эсала лел. Цудухьа, горсовета исполкомо дех иезигъяьча планашка цIаьхха а хьажаря царна корректировка ярн.

ЦхьайттаплагIча пятилетке лаьрхIад къахьегама овсарле лакхъяра чотагIа 85—90 процент продукци тIаккхетийта. Цу гIулакха чIоагIа лоархIам болаш да балха ханах дикагIа пайда эцар. Хала хете а, из гIулакх дерттIа лелац. Карарча шера алхха хьалхарча ах шера города промышленносте 63 эзар сага-дн балха ха зехьа йоаьй.

Укх шера городе дикка дукха болх баьб капитальни гIишлош хьалъяра даькъе. Цхьабакъда, горисполкомо гIишлош организацешна цхьана хьалхиши латта декхараш кхоачашдац. 88 процент мара дIаяххийтац капиталожеш лимит, гIишлошмонтажни балхий план, наха чуIе цIеноеш хьалдаь дахара а цхьанолча ахча а позицей план кхоачашъяьяц. Дикка дукха ахча дус кара ца дерзадеш ункацIена лоравра объекташна, кхы а вогIа да гIулакх коммунальни объекташка.

Хьалъяьча объекташкара, къаьстта наха чуIе даьча цIеноешкара балхаш дика даьдац кхаш дукха нах легнъаш хилар ниса да. Оратора дерхI, капитальни гIишлош хьалъяра гIулакх тоадара гIишлош [illegible]

[illegible]

Даьнна лоархIамегIа дола цхьаккха декхар хьалхашка латтац.

Заводской район социально-экономически дегIаярах дувцача хана, депутата бел гал ца доахаш дитанвр шоай предприяте хинна дика хувцамаш а. Сийлахь-йоккхача Октябрьски социалистически революце 65 шу дизар дезде кийчлуча деношка планаши социалистически декхараши кхоачашдеча толамаш дахарах завода коллективана СССР Лакхехьарча Совета Президиума Сийлен грамота лар. «ХIара балха дийнахьа хьахур дуккагIа халийта» яхача дешагIа болх баьча коллектива итт бетта товарин продукци арахецара план 100.1 процент кхоачашъяьй. Планал тIех ехха мехкдаьтта продукташ эзараш сома маьха я.

Берригача вай мехка а санна, вайцига а къахьегамхой хьал-торо тоалуш йоагIа. Цар ийду алапеш лакхлу, жилищно-бытови хьалаш дикагIа хул. Карарча шера 10 бетта Заводской района предприятештен организацештен шоай гIонна долча боахамашка хьахиинад 425 тонн дулх, 224 гектара тIара чуийцай ши эзар тоннал сонгIа коартолаш. Iамашкара хьа а лийца, дехнад 32 тонн керда чкъаьрий. Цу дерригне гIо даьд баха нах продуктащца Iалашбелга тоаде.

Цунца цхьана Кхачан программа кхоачашъеча дукха дииза дисараш а да тханцига. Эггара хьалха из ала доагIа гIонна дола боахамаш хьадара лаьтташ хьакъоастадеш ца хиларах. Из дош чакхдаккха ца могаш лел тхо. ХIаьта шоллагIа проблема — доакъар ца хилар. Депутата хетачох бакъахьа хургдар гIонна боахамаш доакъарца Iалашдара предприятей низашта республике а города а масштабегIа координаци ерг йола организаци вIашагIъеллача.

Республике хиннача дукхача эргаленех ше дувцаш, Нохч-ГIалгIайн гIишлон управлене начальника, депутата **Э. Э. Исмаилова** белгалдаьннар, цуница, халкъа боахама лоархIаме дакъа а хинна дIаэттача, капитальни гIишлошъерий а доккха дакъа доаллаш хилар. Управлене коллективо ер ворхIлагIа шу да шийн планаш кхоачашъю. Дукхала боарама план кхоачашъеш я карарча шера а. Шера планаш иштта кхоачашъергья гIишлон индустрен транспортон. Керттера дар хинна а хиннад, долош а дус надраш хьахораншла, уж балдаш тIа дIа юха нийсъелга. Уж дешаш дикагIа къоастале деза партийни организацешна а управлене боахама кулгалхошна а.

Депутато чIоагIа теркам тIаззар нах чубаха цIеноши хьалдара. Укх тIеххьарча диъ шера юкъера лаьрхIача хIара шера 10—20 миллион сома маьха цу тайпара объекташ хьалью оаха. 1975 шера 13 миллион сом мара ца хиннача метте. ТIаккха ца а [illegible]

[illegible]

долаш каст-каста болх ца беш латта еаш хул цхьайола бригадаш меттел, бIарчча подразделенеш. Партийни органаша чIоагIагIа терко тIа на оле дарлдоацаш да субподрядни организацей гIулакхаш.

— Назрановски района ерригача къахьегама коллективаша чIоагIа къоабалъь тIаьйцай КПСС ЦК ноябрьски (1982 ш.) Пленума, СССР Лакхехьарча Совета ворхIлагIча сессе материалаш, аьлар сессе къамаьл даьча ГI. Ахриева цIерагIча «Электроинструмент» завода слесара депутата **А. М. Котиева.** Цар хIара къахьегамхочун хьинар айдаьд СССР вIашагIъелла 60 шу дизара баха ма боагIара накъабахара бола цар лоIам совбаькхаб. Цу цIейна кийчо еча района промышленноста, транспорта, торговле, юрта боахама, гIишлошъеча предприятеша, боахамаша, организацеша дика хьоккхамаш даьхад. Цхьайолча цу коллективаша хIанзле рапорташ деннад карарча шера планаши социалистически декхараши тIеххоачашдарах.

ХIанз заводе оттадеш да тIадоагIача шера лаьрхIа социалистически декхараш. Шено яц, уж лакхен иззткъалех хургхиларах, хIаьта уж кхоачашдара коллективерча берригача къахьегамхоша тIагIертта къахьеганза дарглац. Бакъда, аьлар депутата, тха производствана чIоагIа новкъарле ю смежникаша ритмично болх ца баро. комплектующи деталаши узлаши хан-ханнахьа лоаттаеш ца хиларо. Йоагl-йоагIача республикански организацеша цу даькъе тхона новкъостал ца дича дарлдоацача кхьчад гIулакх. Ира латт тханцига чубаха фусамашца нах Iалашбелга а. Заводе а оаха шефство лелаеча СГПТУ-11 а йоацаш я спортивни залаш, хIаьта йолаш лц уж городе Назране а. ПовгIаш йола органаш, уж дешаш дийна а дийца, йиш йола новкъостал тхона де хьажа еза.

1982 шу дика хьокхамаш даьха чакхдоаккхаш латт «Грознефть» объединене. ЛерхIаш да мехкдаьтта даккхара шера программа 21 декабрен гаэ иккхара яр 23 декабрен кхоачашъе. СССР хьаьн 60 шу дизара сийна тIаййца социалистически декхараши хIанзле тIеххоачашдаьд. Планал тIех халкъа боахамга кхоачаргда 100 эзар тонн мехкдаьтта, 70 миллион гаргга кубометр газ, лаьрхIачул сонгIа йоххаргья 7,1 миллион сома маьха продукци. Мехкдаьтта лехарашна бурув тохара шера задане сонгIа 6 эзар метр кIоарга бурув тохаргда. эксплуатаце дIалургья 35 скважина, планагIа лерхIаш хинар 10 йолча метте. Объединене йолча керттера хьинкам — мехкдаьтта доахла нерда моттигаш хьалахара гIулакх кхоачашдерда. Укх шера мехкдаьтта дола «Северо-Брагунское» яха керда моттиг хьагучаньяккхай. Дукха да а даьд, дош а да нах чубаха цIеноши хьалдара, мехкдаьттахошта цар дезалаш тон лоаттаду культурно-бытовой, медицински гIулакхаш [illegible]

[illegible]

моттигаш ниййслу аварешеш, хьовзамаш хулаш, брак еш, бурув тохачари болх сеца латташ.

Тахан дерригa тохкама тохаш дола бурув тIадерзадаь да кIоаргагIа дадача тIоашкара, 5,5—6,5 эзар метр кIоаргачара, мехкдаьтта лахара. Цуница дувзадена дукха да де дезаш геолого-тохкама балхий эффективность лакхъяра даькъе. Балхаш де деза дукха йола моттигаш тха традиционни базашта гаьна а йолаш лоамаи районашка я. Цудухьа, холонаш ниййслу наькъаш ца хилар бахьан долаш. Оаха дех республикански органашкара кагIа хьатIаозара даькъе новкъостал дар, цо дикка сихагIа вIаштIехьдоалийтаргда цу моттигашка бурув тохилга.

ДIадахача шерашка санна, 1983 шера а дукха средствош хьахьожаергья мехкдаьттахой вахара-бытовой хьалаш тоадара. Объединене дIайоллаяь курс я хIара шера хьалдеш дола наха чубаха цIеноши дуккагIа хулийтилга. тхоай гIишлон организацейнизаца долаш долча цIеноеш та капитальни ремонт дукха гIа елга. Цхьабакъда, гIишлош хьалъелга тIехьатетт моттигера гIишлон материалаш ца хиларо. Цудухьа оаха дех 1983 шера йолча планагIа объединенена 6 миллион кирпичаш хьожае оттаделга, керттерча даькъе уж дIа а нохчитаргья наха чубаха цIеноши хьалдеча.

Надтеречни района «Новогорскии» совхоза бригадира, депутата, **З. Х. Эгишоева** ше къамаьл деш чIоагIа белгалдаьхар комсаш кхеяр дегIаккхулара дола дешаш. Бригада коллективо, аьлар цо, производственни планаш кхоачашьеча, иштта комсаш кхеерий къахьегам вIаш гIехьбоаккхача а даьха къахьегама толамаш во дац. Укх шера духхьашха комсий цхьа дакъа тIачIоагIдаьд гектарнийкашта. Дика материальни а моральни а стимул а хулаш цох хьахиннар дики да. Са бригаде укх шера болх беш яр 11 гектарница, ерригача совхозе уж 37 я, царна тIачIоагIьнь и комсий 121 гектар.

Боахама коммунисташта, кулгалхошта, берригача къахьегамхошта гуш да цхьаккха бригада гIехьаюсаш ца хилиитара, къахьегам вIаш гIехьбаккхара тIаерлаь дикагIйола формаш шерра юкъехувлара, комсаш кхеерий хьалаш а тоадара шоацига хьалхашка латташ дола декхараш. Цу даькъо комсаш кхеча 200 гектара реконструкци е лерхI, керда комсаш кхеш моттигаш къоастаеш, шелала духхьаа отташ дола сорташ юкъе а доаладеш. Цу дерригне торо хулийтаргья тха маьхера продукци дуккагIа яьалькхе а планаш хаддаяна кхоачашъе а. Цхьабакъда, кхоачамоолаш болхлойи техникеи ца хилар бахьан долаш тхона хоадамоолаш йола халонаш ниййслу. Дерригa а дика да ала иш йолаш дац хиш дех вача даькъе а. кIезига ехх удобренеш а. эсала къоаесам лоаттабу комсашта далар ца кхеншитара а царна дене йогIача хIамашца а. Цудухьа, деха да чудахьаш дола хьуикам. Уж дешаш къастадара наха вогх а бу, къарчаш доацпаш уж кхоачта а дерда. [illegible]

[illegible]

мовхьаш тIадоттачен тIера Iодоахачен балхий боахам. Из иштта дале а аьлар ше къамаьл деш Грозненски машинаькъа отделене начальника, депутата **Л. Н. Нюхалов** болх беш йоаца вагонаш дуккагIа хулаш латт, тIа-тIа дуккагIа моттигаш ниййслу расписанех поездаш ца лелаш, мовхьаш тIадоттаран тIера Iодахарап шоай ханнахьа оттае еэача дIаоттали поездаш.

Цу гIулакхашта долча бахьаний анализаш а еш, депутата белгалдаьккхар боахам дегIаккхувлача, поездаш дIаIоха лелача цIенхаштара кхоачамбоацараш ниййслуш хилар. цар лохъю кердача техника эффективность, дукхалген дикалген даькъера дола хьоккхамаш а вогIа хулийт. Во ю вагонаштен локомотиваштен еш йола ремонт. эсала лел запасни оатхалаш Iалашъяра гIулакх, лоха я еш йола ремонт, во пайда эц дIа-юха лелача составех.

Цхьайолча участнашкара наькъаш тишденнад, цо новкъарло ю масе оагIорахьа лелача поездий сухал лакхъе. Тхона хулаш дола зе дикка кIезигагIа хургдар, нагахьа санна ерригача предприятеша шоай договорни декхараш кхоачашдоре, мовхьаш тIадоттаран тIера Iодахарап долча балхашта механизаци яра дуккагIа терко йоре. Масала, хIанз а тIехьа вагонашта тIера хьоар Iодоассаду хьалхарча дукхача шерашка санна.

Грозерча станце тIа-тIа дуккагIа хулаш латт болх беш а йоацаш латташ йола вагонаш. Машинаькъа отделене грузооборот 2.1 проценти пассажирооборот — 1.5 проценти лакхъе еэаш я, мехкдаьтта продукташ чуйоттилга 0.9 процент дуккагIа хилийта дезаш да. Транспорт дегIайоалаяра хьахьожадаьд 3.0 миллион сом. Машинаькъахой собранешка гучадоах кхоачамбоацараш, торонаш, белгалъяьха планаш, мовхьаши пассажираши дIа-юха кхувлара даькъера республика халкъа боахама дегIаухa хьашташ кхоачашдара де дезараш белгалдоах.

Трибуна тIа ПI ГНАП-1 шофер, депутат **В. С. Глазков.** Цо аьлар, берригача советски наха санна транспортникаша чIоагIа къоабалъю КПСС ЦК ноябрьски (1982 ш.) Пленума решенеш, цига пай парте ЦК Генеральни секретара ю. Ю. В. Андропова даьча къамаьлацара положенеши выводаши. Пятилетка юкъерча шера дола декхараш толаме кхоачашдара Грознера пассажираш дIа-юха кхувлача тха пассажирски автотранспорта болхлой бе безаш бар а дукха [illegible]

[illegible]

тобусаш 30 процент я. Цкъа санна дуккхаза а дийхад оаха горисполкомагара, жилищно-коммунальни боахама Министерствагара наькъашта ремонт елга, билетии талонаш йохкача пунктамшта сердал чуюллилга, йох хинна хIама дац.

ГАИ викалаш, чурча гIулакхий министерства болхлой беседаш еш, наха кхетам лучa новкъостал деш, къаьстта нагирхошта. городской транспортах пайда эцача хьакъехьарча культурахи эстетикахи дола дешаш дувцаш тха коллективе каст-каста хуларе бакъахьа хетар сона.

Ше къамаьл деш республика доагора промышленноста управлене начальника, депутата **А.-Г. С. Дзортова** керттера теркам тIабахийтар баха нах. коммунально-бытовой учреждененш а организацеш а доагорца Iалашбара дешашта. БIарчча хьайийцача управлени планах лоархIаьлле а, аьлар депутата, цхьанолча коллективаша — Гудермесски а Аргунски а горгопсбыташа заданеш кхоачашъяьяц.

Оратора белгалдаьккхар. Iай эшаргдола доагор а аьхки Iалашдара цхьайолча коммунальни предприятеша хайра йоакхо ца елга. Управлене ше а гопсбыташа а хIанзалла вIаштIехьдаьккхадац халкъа депутатий районни Советий исполкомаша министерствайи ведомствайи фондаех хьожабаь кIор моттигашка ханнахьа дIа-юха бехьаяга. Цхьайолча хана уж разнорядкаш квартал чакхйоаллаш мара телац. Моттигаш ниййслу кхыча районашта дIадахьийта аьнна хьун боахама министерства наряд енна дахча цхьайолча районий кулгалхоша лесхозашка дIа ца телийташ. Цо новкъарле ю школаш а больницаш а ханнахьа дахчанца Iалашъяра.

Дикача дас санна кIорах а дахчах а пайда эцар хIанз цIаккха ца хиннача тайпара лоархIаме да. Шоай карарча учреждененй организацей кулгалхошкара министерстваша а ведомстваша а доагор доадарах, нормаш а фондаш а тIеххьахарах доастIаш дар цIенхаштта хьаде харгда мотт сона.

Района къахьегамхой гIулакхех а планех а дийцар Малгобекски горисполкома председатела, депутата **С. С. Хасиева.** Ерриссомний социалистически яхь юкъе а ях, аьлар цо, района къахьегама коллективаша белгала толамаш даьхад. Промышленни продукци маьхала дукхаре цхьайтта бетта план тIеххкхоачашъяьй. [illegible]

[illegible]

кулгалхоша а специалисташа а лаьтта хьаьнагIа хилийтара цхьатарра йоакхо ца елга. Болх тоабара керда наькъаш, керда торонаш леха еза цахаддаш. ХIаьта уж тханнига дукха я. Белгала аьлча, духхьал культурай хьувкъам лакхбича, хьайбаш дебадича, цар продуктивность лакхйича укх гарггарча шерашка 1.5-за дуккагIа яккха йиш я лаьттанцарен хьайбайн продукци. Нагахьа санна тха ерригача фермаша республике юкъера дараш лоархIаш долча боахамаша санна болх бича а кхы тIа даккха йиш я бIаьш тоннаш дулх а шура а. Хьайбаш чудоахаде помещенеш хьалъеча а дикагIча фух дола хьайбаш Iалашдеча а «Чечингушвино» объединене а «Племобъединене» а гIо доре чIоагIа бакъахьа дар.

Нах фусамашца Iалашбара проблема геттара яра латт городе. Из къоастаеча а кхыдола социальни декхараш кхоачашдеча а доккха новкъостал де йиш йолаш я «Грознефть», «Севкавгазпереработ к а» объединенеш, «Чечингсельстрой» трест. Цар предприятешка болх беш ба Малгобеке баха эзараш нах. Тха города хьалашна бенкхача лоархIаме да кооперативни а бахача наха шоаш а цIеноеш хьалдар. Из болх леттIа хIаболац Госбанко кхачам боллаш кредиташ ца телларах а гIишлон материалаш ца хиларах а.

Цул тIехьагIа къамаьл дир Шалински районни центральни больница лора, депутата **З. С. Муслуева.** Республика Паччахьалкхен бюджето ункацIено лоравра новагIо рузкъа хьожаду, аьлар цо. ХIара шера чIоагIлу ункацIено, лоравра материальни база, дуккагIа хул медицински болхлой, балха юкъекухь диагностика а дарба дара а кердагIа йола методаш.

Дарбан учреждененш сихха дегIаухаш хилар тхьайт тха Шалински района масале. Тха долча болх беш на танн-тайпара [illegible] 142 лор, 300 юкъера медицински болхло. [illegible]

[illegible]

* * *

[illegible]

ОКТЯБРО ЧIОАГIДАЬ ВОШАЛ

МАРША ДОАГIАЛДА ШО!

КЪАМАШТА юкъара интернациональни доттагIал, вошал чIоагIдара боарам боацаш доккхий дезараш кхоачашду кIарa къаман художественни литература, дерригача советски литературо цхьа дакъа ше хилара тарра. Цо къовсам лоаттабу нердадар, адамаш вIашкавзаш дар шерра вахара юкъедоаладара.

Октябрьски революце къахьелла да Нохч - ГIалгIайчен а Къулбаседа ХIирийчен а художественни литератураш. Шоай хьалхарча деношка денз уж литератураш массаза зиннад парте хьалхашка уттадаш доле декхараш кхоачашдара шерра пропаганде еш. Хоаш ма хиллара, вай мехкарча дерригача халхьашта юкъе а санна, Советий Iаьдала шерашка чIоагIденнад Нохч - ГIалгIайчен а, Къулбаседа ХIирийчен а къахьегамзошта юкъера интернациональни доттагIал. Из доттагIал, вошал чIоагIдеча массеза хьалхарча мугIарашка латташ хиннай ала мегаргда, Нохч ГIалгIайчен а ХIирийчен а яздархой массе а жанраех йола произведенеш.

Эггара хьалха белгалъяккха йоагIа гIоралхьина волча ХIирийчен поэта, революционни демократа Хетагуров Коста цIи. Хала хургда вай хана цун произведенеш ца йовзаш вола саг Нохч - ГIалгIайчене лаха. Церие нохчий а гIалгIай а меттала переводаш дай Азиевгlар Атьмада, Салмана, Муталиев Хьаж-Бикара, Яндиев Жамалдас, Осмиев Хьамзата, Чахкиев СаIида, укх мугIарий автора, иштта кхычар. Хетагуров Коста лирически произведенеша пачхахьа заманцарча къахьегама сагагара, бала, гIайгIа йовзийта ца Iеш, хьакьокхар цун нигат, паргIато яккха из кийча хилар. Цудухьа герга я поэта произведенеш къахьегача сага, моллагIча къамах из хилара.

Къамашта юкъерча интернациональни доттагIала бакъволе пропагандист лархIа мегаргва вовзаш хиннача хIирий яздархочох Гатуев Дзахох. Гатуева кIезига ма Къулбаседа ХIирий а Нохч - ГIалгIай а къахьегамхой кин ши тIадам санна тара нола кхел хьакьокхаш йола произведенеш. Нохч - ГIалгIайчен литература дешарешта дика йовзаш а езаш а я Гатуева «ГIалгIай». «Зелимхан» яха повесташ. Яхьера профессиональни гоазалга а идейни чулоацамга а диллача, лакха мех бе мегаргбоалаш йола уж повесташ Нохчийчен а ГIалгIайчен а мискача кьехха вахар дика довзийташ я.

Унзаза иштта белгальяка лоаргдар хIирий къьнегIчарех болча яздархой Нигера, Гулуев Андрея, Мансуров Деба, кхычар цIераш. Ала деза, шоай романашка, повесташка, луацарашка, драматически а поэтически а произведенешка, царна тайп - тайпарча къамех доле, къахьегама адамаш вIашкахуэзаш доле дош ала нораладьд, аьнна.

Хоаш да, советски къамий литератураш вIаши пайда эцаш, маьхале дар, художественни гоазал яр вIаши хуацаш дегIадоагIаш тылар. Из бакъду таханарча хIирий а Нохч-ГIалгIай а къамин литератураша. БоккагIа болча, советски Iаьдала хьалхарча шерашка керда литература хьакколлаш а дегIадоаладеш а болх беш хиннача гоазанчашкара хьоахам а эцаш болх беш ба тахан Нохч-ГIалгIайчени ХIирийчени яздархой. Цунна тешал ду вIаши переводаш а еш каст-каста арахецаш йолча вошал долча республика яздархой произведенеша, каст-каста Нохч-ГIалгIайче дIахухьаш долча Къулбаседа ХIирийчен деноша а, ХIирийчене дIаккухьаш долча Нохч - ГIалгIайчен литература деноша а. Укхаза кьаьстта белгалденикха лоа гIалгIай а хIирий а яздархоша цхьана произведенеш хьактоллача болх беш хилар. Из бакъдара цIи вьккхача тоъаргда хIирий яздархочун Цагараев Максимеи гIалгIай яздархочун Чахкиев СаIидеи, «ГIалаш тIера цIераш» аьнна цар язъьча сценарех даьккха кинофильм Къулбаседа Кавказе шерра дайза а доттагIалах нола произведени хилара мах баь а да.

Массеки дош ала лоа йовзаш волча хIирий поэтессас Хостикоева Зинас «ГIалгIачунга» аьнна язъьча стихотворенех. Из стихотворени газета тIа, литературно-художественни альманаха тIа а кепатохарах, шерра республике яйзан хоза кеташ тIайцан я. Сенах я из стихотворени!

Эскаре цхьана гIулакх деш ба советски эпсараш гIалгIа Аушев Башир а поэтесса вежарий Хестикоевгlар — Казбеки Эльбруси. Даьхенна хьалхашкара шоай декхар кхоачашдеш гIалгIачунна а хIирашта а юкъе тоссаденнача доттагIалах вошал киннад. Из да поэтесса ший стихотворенаца белгалдоаккхаш дар. Бакъда, цул а лоархIам болашагIа да кагийча нака юкъе тоссадения вошал цар дезалашка, кепкъашка кхачар. Цудухьа, дика кхетадеш а дега тоам беш а да Хастикоевас Аушев Башира хетаьча стихотворенара мугIараш:

Хьа цIи тха цIен
кхоллам санна
Дег чу ассай
инцлургйоацаш,
Хьох дуа буаш я
тха нана,
Ший къонгий хьох
воша лоархIаш.
Лоам хьо вача, —
тIех ма вала,
Нана хургьа
хьога хьамаш.
Цунна хоргда
хьога ала
Дега йIовхо тепа
дешаш...

СССР хьахнина 60 шу дизарга кхоачаш хьабеннача кьхьага юкахьежача гуш да советски сага вахаре хинна боккхача лоархIама доле хуацамаш. Уж хуацамаш дара парте лоаттабьча къовсама тешаме герз долаш хьаденад массаза а художественни литература. Цудухьа, вай майрра ала кхиш я вай шинна а республикерча литератураштa юкъерча буззамо из сийлен декхар кхоачашдеча лоархIаме гIулакх даьд аьнна. Цунах пархIа деза Нохч-ГIалгIайчен яздархоша шоай меттала къамах дукха а хIирий литературий произведенаш дешараш та йовзийта хилар, хIаьта хIирий яздархоша хаддевза шоай меттала нохчий а гIалгIай а яздархой произведенешта кепаетташ хилар. Цхьан къамах литература произведенеш кхыча къаман меттала кепаеттарах духхьал цкъа эстетически салоIам хинна Iац. Цо довзийт кхыча къаман гIулакхаш, цун уйлаш, цун нигаташ, цунца хьахул тайп-тайпарча къамех долча советски наха юкъера интернациональни доттагIал, вошал.

НОХЧ-ГIАЛГIАЙЧЕН а Къулбаседа ХIирийчен а яздархой организацеш тьенаро къахьегарца накъайолх дерригача советски халкъий юкъарча цIейна — СССР хьаь 60 шу дизара. Вошал долча республикай яздархоша хьаколлай советски сага эстетически салоIам бертбола, цун дег чу цIенагIа нола уйлаш гIеттаергйола керда произведенеш. Цар шерра буззам лоаттабу къахьегамхой коллективашца, царна йовзийт шоай керда произведенеш.

Кхоана вай республике дIадоладу Къулбаседа ХIирийчен литературам искусстваи денош. Нохч - ГIалгIайчен дуккхача къахьегамхой коллективашта шоай керда произведенеш, искусство йовзийтаргья боазаш болча хIирий яздархоша, искусства деятелаша, художественни самодеятельноста коллективаша.

Массаза а санна вай лоалахошка—вежарашка ях вай: «Марша доагIалда шо!»

ВЕДЗИЖЕВ Аьмад, яздархо.

Дукха хоза моттигаш я Къулбаседа - ХIирий республике. Цунна дола тешал да ахкан хамалахьа шоай мукъа ха, салоIа ха цига дIаяхьа дуккха нах ухаш хилар. Цу хозача моттигех цаI я Алагирски оалаш йола чIоже. ЦIена фо, Цейдон яха лоаман шийла хий, баьцара хьу хул цига вахачун салоIам беш.

Ф. МАМОНТОВА сурт.

Ерригача Къулбаседа Кавказе къахьегIчарех я Эзмински ГЭС. Цул электроэнерги дIахоач Къулбаседа ХIирий а Нохч - ГIалгIай а республикашка.

СУРТА ТIА: ЭзмиГЭС.

Ф. МАМОНТОВА сурт.

Вай мехка дика йовзаш я Къулбаседа ХIирийчен «Алан» яха пачхахьалкхен ансамбль. Цо ду Iалаьмате хоза халхараш, цун артистий лакха профессиональни говзал эзалу из дIа мел кхаьчача.

Ер шу доладелча денз СССР хьаь 60 шу дизара хетаь доттагIален гастролашка хиннай ансамбль Ростовски областе, Краснодарски крае, Абхазски АССР-е, Къоаршой-Черсий а Адыгейски а автономни областашка.

Ший еррига говзал а хьы

Сийлахьча юбилея сийна

нар а оарцагIдаьккхар «Алана» городе Москве концерташ луча хана. Из цига хьийхаяр СССР хьаь 60 шу дизара хетаь «Московски седкъий» яха искусства фестиваль чакхйоаккхача дакъа лаца.

Иштта толаме хилар ансамбло Украински а Молдавски а республикашка яь гастролаш. Вежарашка йолча республикай къахьегамхошта 33 концерт делар цун коллективо.

Къаьстта бехктокхаме гIулакх дар Финляндe «Алана» артисташа кхоачашде дезаш хиннар. Цига хиннача фольклорни музыка фестивале дакъа лаца дезаш бар уж. Укхаза а ше дикагIча оагIорахьара дIахьекхар ансамбло.

Цул тIехьагIа доазол дехьарча туристашта гIулакх де из хьийхар «Интуриста» ленинградеке отделене. Нева тIарча городе бахкача кхыча мехкарча хьашаша чIоагIа раьза хинна тIайцар «Алана» концерташ.

— Юбилейни шу городе Москве чакхдоаккхаргда тха коллективо. — Йоах «Алан» яхача пачхахьалкхен ансамбла директора Р. Гудиева. — СССР хьаь 60 шу дизара сийна оттадеча концерташка дакъа доацаргда охл. Ансамбло дерригa а дергда вай Даьхен столице оттаду концерташ лакхача профессионально-художественни боарамe хилийтара.

М. МУСИЕВ.

●Вахара хьисап—советски

Ший воI лоархIаш

— Массаза а вежарий санна даха деза вай, — аьлар Фатимас Пригородни районерча Карца яхача юрта шоайцига хьоашалгIа вена вагIача хIирачунга Татарканаген цун сесагега Танрагем.

Из дар ер шу хьатIотташ хиннача хьалхарча дийнахьа. БаракоевгIар беррига дезало дехарца, хIирий дезало лаьрхIар корда шу шоай шоллагIа вола воI лоархIаш волча Баракоевгlар Муссай дан нанен долча дезде.

Поалхапе Фатимайн доакхал да тIаьма яз: цар хьалхехаьа бархI воIн ши йоIн. Боакъа дар аьлча, атта доц цар деза бонаца ах аха а хьалхеба а. Цудухьа, ший сесагана Фатимайца дага а аьлла Поалхапа лахархIар Дигорски районерча Дур-Дур яхача юрта уллача № 8 йолча республиканскаи школе-интернате шоай кIаьнк Муса хIаьзал.

...Интерната коаналарашка сецар автобус. Муссайна хьалхашка шерра тьеллаелар уж коаналараш.

Массавар хьожаш вар керда тIаьенaчунга...

Мусай чIоагIа боацача бегаж тIа кулг а дуллаш, директора аьлар:

— КхоалагIча классе дешаргда Iа, ераш ба хьона хьа керда новкъостий...

Берий тIалгIено дIаводаевр из дийкха аллаша гобаь, хозача баьца кIувса тоадаьча доикхача интерната коа.

Мусайна гоназа хьахоза бар тайп-тайпарча меттала беш боал бераш. Ер Баркинчоев Савар бе а хIаньчул тIехьагIа Мусайна цхьан классе дешаш хургвар. Воачача безамца гIалгIай меттала къамаьл дар цуна Мусас. Цу хана хIирий йоIан Гиоева селхьердаме къамаьл деш ер Доцуева Нинайца. ХIаьта азербайджанец Якубов, къайлагIа Мусайна бIара а хьожаш, къамаьл деш вар Ходов Руслапаца. Бакъда, Мусайна ший мотт мара, ерсий бар деаа хацар.

ХьалхагIа из вар сабаре, кIезига ветталора кхычарца, цудухьа вацар Iаьха гуш. Дукха за ялапехьа цун хилар доттагIий. Юрта да Iододача Дудурии яхача хи чу лувчаш дайзар юртара бераш, тассар царца доттагIал. Везавелар царна Муса а.

ДIадаьлар шу, цун тIехьа цкъаьхка а...

Бокъонца массадолчох кхийтар Муса.

— Деша, деша а деза, болх бойя, болх ба а беза, — оалар Мусас. Из вар отличник, балха — дикагIа болх бар, ше Iача моттиге — эггара дикагIа вар.

— Се волча ваха хьавиихача бакъахьа вацарий из дика кIаьнк! — яха уйла массаяказа дег чу ассар Тадеев Татаркана. Цу гIулакхах лаьца ший сесагаца Танраца къамаьл хилар цун цIагIа.

— Из тайпа кIаьнк новкъа хургвац вай дезала. Цунах вай Вадима воша хургва, — иштта дар Танрас мара денна жоп.

Цох лаьца къамаьл хилар Татаркана интерната директораца С. М. Койбаеваца. Директора тоадир из.

ШоллагIча дийнахьа кулг а лаьца, шоай цIагIа вигар Татаркана Муса...

— Вадим, хьа воша хургва хьона я кIаьнк, укхан цIи я Муса, — аьлар дас воIагIа.

Цу хана дена цхьа ди дIадаханзар Муссайна Татарканагара даь йоазал ца гуш, хIаьта Муса цIагIа воацаш ди нийсделча, гIайгIане водар Татаркан. Иштта Вадимах хилар Муссайна кийслагIа вола воша.

Чакхъяьнна яьннай 8 класс. Фуд дIахоI.. Хала да пхи шу даьнкхача Дур-Дураца, байзача новкъосташца къаста. Хала да новкъосташца, ший шоллагIа дезал лоархIаш хиннача Татарканаца къаста.

Татаркани Танрей цIагIа боацаш баькха хьаьший Мусас йоагIар истола тIа оттайий, тIаэцар. Лоалахоша оалар Муссайх—Татаркана шоллагIа вола воI.

Каст-каста боагIар бохкхагIа бола вежарий Муса волча. Укхаза беза хьаьший а бийя тIаэцар уж.

— Тахан цIагIара письмо нийцад аз, — аьлар Мусас, — вай Карца дака деза, цунах са даьна, нанна Iалаьмата доккха цIей хургда.

Йоакъапа а Фатимайна а соагIаташ нийчдаь, накъабаьлар Танрам Татаркани. МассагIа дар уж Баракоевгlар цIагIа, цIойна нийчдаьча истола тIа аьнна дешаш!!

— Массаза а вай вежарий да, — аьлар Фатимас.

Цу дешашта Муссай даь а тIагота кхы дош хиланзар, дерригa а Фатимас аьннaчунна чудоагIаш дар.

Дур-Дургча училищ Мусайра каст-каста даха хьаьхьа Татаркана. ХIаьта Муса хIанз Михайловском яхача юртарча профтехучилище дешаш ва. Сабрийна 8-ча классе деша ух. Цьаттарра. Татаркана а Поалхапа а шин дезала юкъе во шийбезам беара а беъ.

А. ХУДАЛОВ.

ДОТТАГIИЙ ОАЗАШ

И. ДЖАНАЕВ

ЛОАМАШКАРА IА

Лоамаш лайпо къайладьъаад,
Хало я тхога,
Шийла дарз хьуез,

Лоамашка кинъ корабагIац,
Токхамайн денна
Унзара кхерам тухе.

Iа да йоахаш тха кьайраш.
Нах Iолагабеш,
ЦIеношка — гIийла къел.

Сийрда мела дIатьулабаьб
цо,
Дахча дац, къухьарг лекаш
Тха новкъе кел.
Вий кхайкаю хьона наха,
Iа, дег чу шийла
Таьзат лоттаду.
Iа, хьо сихагIа дIагIо,
дIадала,
Оаха тхой иллеш
Малха хетаду.

1917 ш.

И. ЦХОВРЕБОВ.

СА ДАЙ—АЛАНАШ

Са дай ба — аланаш
Лоамаш мо къаьна,
Цар сурт аз дег чу кхоаб
Массе а хана.
Уж тIем тIа денал
Гойта ба хийла,
Цар ттача моастагIчо
Узам баьб гIийла.

Цар синош — алах даьд,
Аьрзаш мо — говраш,
МоастагIчоа унзара
Хиннад цар товраш.
Дуккхача фордашка
Арахьа гаьнна,
Цар говраш лувчаьй
ЦIенах а баьнна.

Iодеттача баргашца
Аренаш згееш,
Котапонга кхаб уж
Массе дын чувзабеш.

ГIа даьд лоелахошта
Яьхкача хала канаш,
Цудухьа цар дегашка
Бах хIанз аланаш.
Шоай шапташ къегаш,
Къегадеш товраш,
ЦIа байраш шаршаеш,
Чухкаеш говраш,
ХIирашта сийрда
Мукъале луш,
Росса хьалхилар
ВурийттаналагIа шу.
ХIанз, цхьоагIонца
Дах тхо денна,
Октябра сердалом
Дегаш дIадена.
Са дай ба — аланаш
Лоамаш мо къаьна,
Цар сурт аз дег чу кхоаб
Массе а хана.

(ГIалгIай меттала хьаяй С. АРЧАКОВА).

МАССАЗА ЦХЬАНА

КЪУЛБАСЕДА - ХIИРИЙ а Нохч - ГIалгIайчен а литературей искусстваи деятелашта, культура болхлошта юкъе массаза а хиннад доттагIален бувзамаш. Традиционни гIулакх хинна дIаоттад творчески коллективаш дIа-хьа гастролашка ухаш хилар, спектаклаш, фильмаш, концертни программаш, кхыйола, культурей искусствой дегIадара проблемни дешаш дувца уж шоайла вIашагIбетталуш хилар.

Укх шера вай республике хилар Къулбаседа - ХIирий филармоне вокально - инструментальни ансамбль. ХIаьта хIирашкахьа яха хилар вай филармоне «Ичкерия» яха вокально - инструментальни ансамбль.

Къулбаседа - ХIирий АССР Пригородни районе хьоашалгIа яха хилар Нохч-ГIалгIайчен яздархой группа. Цу районерча Октябрьское яхача юрта шинна а республика яздархоша чакхдаьккхар доккха литературни цIей. Цига дакъа лоацаш бар поэташ а яздархой а: С. Чахкиев, Г. Кайтуков, М.-С. Плиев, В. Цаголов, Ш. Арсанукаев, Г. Гагиев, Г. Цагараев, кхыбараш.

Нохч - ГIалгIайчен а Къулбаседа ХIирийчен а поэташа цига йийшар шоай стихаш. Цул тIехьагIа профессиональни а самодеятельни коллективаша цига оттадир доккха концерт. Уж тайла вIашагIкхетараш хиннад Пригородни района кхыча юрташка а. Иштта февраль бетта Нохч - ГIалгIайчен а хIирий а яздархой хилар Куртат яхача юрта. Хьаьшаша дийцар СССР хьахинна 60 шу, Нохч-ГIалгIайчен автономе 60 шуи из шин лоIамагIа Россена юкъеяха 200 шуи дизара накъаболхаш де лерхIачох, йийшар стихаш.

Къулбаседа-ХIирий АССР культура министерствай ВТО отделеней чакхъяьккхар СССР хьахинна 60 шу дизара хетаь чтеций конкурс. Цу конкурсе дакъа лаьцар Къулбаседа Кавказа автономни республикай профессиональни артисташа. Цига хьалхара моттиг яьккхар Грознерча М. Ю. Лермонтова цIерагIча эрсий драматически театра къонача актрисас Т. Башлаковас.

Дика чакхъяьлар мехка а Нохч - ГIалгIайчен а юбилеяшта хетаь «Вайнах» яхача Нохч - ГIалгIай пачхахьалкхен халхара ансамбло массехк бутт хьалагIа Орджоникидзе дIайихьа гастролаш. Нохч - ГIалгIайчен артисташта шин тайпара творчески отчет хилар цу гастролех.

Къаьстта безаме чакхдаьлар 8 марта — кхалнаьха ден хетадаь коа тIара оалхазараш леладеча Орджоникидзевски фабрике наьсархой хинна вIашагIкхетар. Наьсархоша доккха концерт оттадир болхлошта, из цар боккхача безамца тIа а ийцар.

Дуккхача хала дена дагалаттаргдолаш чакхдаьлар цу шинна района механизаторашa дакъа лоацаш Наьсарея района «Экажевский» совхозе дIадихьа оахама хьалхара боал баккхара цIей.

Укх шера цу районий шоаза хиннад кхаь воахала вакалий вIашагIкхетараш. Орджоникидзе хиннача хореографе конкурсе дакъа лаьцар Наьсарей района художественни самодеятельноста коллективаша. Аьхки П. Захарова цIерагIча Нохч-ГIалгIайчен изобразительни искусствай республикански музее бетта соагIа гойташ хилар Къулбаседа-ХIирий художникий выставка. Цу хана Орджоникидзера нах хьожаш хилар цига хьайийллача Нохч - ГIалгIайчен художникий выставкага.

Лоалахой хIара вIашагIкхетар интернациональни кхетам балара чIоагIа беркат доалаш чакхдоал.

А. МИТРОФАНОВ.
Нохч - ГIалгIай АССР культура министра заместитель.

Редактора зам.
М. М. ХАМХОЕВ.

ТЕЛЕВИДЕНИ

14 ДЕКАБРЬ
I ПРОГРАММА

8.00 — «Хаа».
8.45 — «Хьалха мрамаш».
9.00 — «Са аланаш». Телевизионни художественни фильм 1, 2 серех.
11.30 — «Пушкин бIарго чуваларазна дIавоегIа къайлар». Документальни фильм.
[illegible]

21.50 — Р. Щедрина произведенеш концерт. Перерыве — «Тахан дунен тIа».

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйранара гимнастика.
8.15 — «Дай хьаа». Телевизионни документальни фильм.
8.35 — П. Бажова фильмаш.
9.05, 12.30 — Французий мотт.
9.35 — «Iилма разарe».
10.05 — ПТУ дешаршна.
10.35, 11.40 — География. 6 класс.
11.05 — «Эрсий къамаьла».
12.10 — Природоведени. 2 класс.
12.30 — Ботаника. 7 класс.
[illegible]
14.40 — «Са хьамсара Сашо...». Хатам А. Пахмутовa.
15.50 — «Шин тайпа бош». Iилман - популярни фильм.
16.45 — «Мультфильм».
16.00 — «Майор Вихрь». Телевизионни дуккхача серий художественни фильм 3 сери.
17.25 — «Дунен хьалхьеяшта истоpa обозрени» (гIалгIай меттала).
17.40 — Документальни фильм.
17.50 — «Атеистически замечания».
[illegible]
18.10 — «Нохч-ГIалгIайче тIа...».
[illegible]

...мара. «Цхьа боккъонаш арий сагаш».
19.30 — «Спорт вIаргIа».
20.00 — «Шийна дакъала хийла шун бараш!».
20.15 — «Из шоана хуургда».
21.00 — «Хаа».
21.35 — [illegible] Телевизионни художественни фильм.

15 ДЕКАБРЬ
I ПРОГРАММА

8.00 — «Хаа».
8.45 — Документальни фильм.
9.15 — «ТIом тIа боал дуккхий йоаций наьх». Художественни фильм.
10.45 — «Киноманьбара клубе».
11.45 — А. Скрябин. Концерт.
14.10 — «Кераадараш».
14.30 — «Кераадараш».
14.40 — ДоттагIий экран. Социалистически мехкий телевидений документальни фильмаш.
16.30 — «Эрсий къамаьла».
[illegible]
18.15 — «Мачча ши, сурмаш...».
17.00 — РСФСР фольклорни ансамблий концерт.
[illegible]
18.45 — «Тахан дунен тIа».
19.00 — Мультфильм.
19.15 — Пермски Пачхахьалкхен академически оперни балетни театра артистий, Пермски хореографически училища дешархой концерт.
19.40 — «Сийдолча хьалха йаьлара», «Вай дIаю яхача телевизионни документальни фильма премьера. ДIахьар — СССР халкъа артист Л. Банионис.
21.00 — «Хаа».
21.35 — «Къамехра водевиль». Художественни фильм.
23.00 — «Тахан дунен тIа».
23.05 — Европейски лига тоннис лавзараш кубок хьалха лавзар. СССР сборни — Австро сборни.

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйранара гимнастика.
8.15 — Документальни фильм.
8.35, 9.35 — Астрономи. 10 класс.
9.05, 12.00 — Немций мотт.
10.05 — Iилман-популярни фильм.
10.40, 11.40 — Поэзи.
[illegible]
11.15 — Н. Шукшин. [illegible]
[illegible]
15.45 — «Кераадараш».
16.00 — «Майор Вихрь». Телевизионни дуккхача серий художественни фильм. 4 сери.
17.00 — «Сага кавшаш».
17.30 — Киножурнал.
18.00 — «Нохч-ГIалгIайче гIалаш».
18.30 — «Iалама доттагIий клубе».
19.30 — Концерт.
19.40 — Кхача [illegible] СССР кубок.
20.00 — «Шийна дакъала хийла шун бараш!».
20.30 — Баскетбол. Кореа кубок. Майа пак «Динамо» (Москва) — Хувентуд (Испани).
21.00 — «Хаа».
21.35 — Украина искусствой мастерий концерт.

РАДИО

14 ДЕКАБРЬ

6.40 — «Юрташ Iуйре» (эрсий меттала).
7.10 — «Грозненски рабочий». «Коммунистически хьехам» газетий обзор.
[illegible]
...обзор (гIалгIай меттала).
9.30 — «Къона замана». Радиовыпуск (гIалгIай меттала).
10.01 — «ГIишлойн сиха а дика а хьалхе хьаш». Корреспонденци (нохчий меттала).
10.10 — КПСС XXVI съезда сонамаш кхоачашде. «ГIаьхьамаш лоаттабеш а кхаьхьа ресурсаш» (эрсий меттала).
10.31 — «Юрта баьхаме хьаьга латтараштаа». Концерт (нохчий меттала).
18.00 — Керда хоамаш (эрсий меттала).
18.10 — Керда хоамаш (нохчий меттала).
18.40 — Керда хоамаш (гIалгIай меттала).
18.50 — Хоамаш.

15 ДЕКАБРЬ

6.10 — «Ленински аттагIалаца байн мотт» (нохчий меттала).
6.40 — Переданни программа (эрсий, нохчий меттала).
[illegible]

Хаоттам

Тахан республике гIаьхьен Грозни хинналуш мархаш а бIалац, йоачан а жоалах. Iуйрийна цхьайолча моттигашка дохк а хургда. Малхбоалехьара секунде 0—5 метр чIоагIа мух а хьекхаш хилен фетара температура республике 2—4 Грозне 1—6 градус шIоаьта болаш хилен тархо.

Кхоана мархаш а бIалаш, йоачан а жоалах, цхьайолча моттигашка дохк а доладел. Малхбоалехьара секунде 2—7 метр чIоагIа мух а хьекхаш хилен фетара температура [illegible] градус йовла хилен тархо.

Метеостанци.

КИНОГА ХЬЕЖАРИЙ ТЕРКАМЕ!

15 декабре денз 17 декабре кхаччалца Нохч-ГIалгIайче хургйолча Къулбаседа ХIирийчен литературан искусствои денош хетаьх [illegible] доттагIалаца чIоагIа да вай» яха кинофестиваль хургья.

Художественни фильмаш:
«Чермен», «Фатима», «ХIирий [illegible]», «Коста кхаьлакахар»

Хроникально - документальни фильмаш:
«Са массаза а гIонха [illegible]», [illegible] «Гудаудан [illegible]», «Вай деца малан [illegible]» [illegible]

ТХА АДРЕС: 364007, г. Грозний, Маяковски, ул. 92. Телефонаш: редактора — 2-45-57; редактора заместитела — 2-85-07; бахьхалхама секретара — 2-34-08; отделаш: [illegible] — 9-24-04, промышленностен транспортен — 2-85-01; юрта боахама 2-47-04; культура — 2-64-75; писмой — 9-24-07, корректорски — 2-80-68.

НАШ АДРЕС: 364007, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 2-45-57; заместителя редактора — 2-85-07; ответственного секретаря — 2-34-08, отделов: [illegible] — 9-24-04, промышленности и транспорта — 2-85-01; сельского хозяйства — 2-47-04, культуры — 2-64-75, писем — 9-24-07, корректорская — 2-80-68.

Газет арахецна шинарен срен, шоаттен деношка

[illegible] «Грозненский рабочий» издательствон типографи, Маяковски, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № [illegible]